

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912.

Andra kammaren.

Nr 14.

Onsdagen den 6 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne februari.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter lagutskottets utlåtande nr 22 och Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 3.

Till afgörande förelåg först Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, rörande herr Kronlunds motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att bereda indelt manskap bättre möjlighet att efter afsked ur krigstjänsten såsom egna hem förvärfva innehafda soldattorp.

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfva innehafda soldattorp.

I anslutning till hvad herr *Kronlund* uti en inom Andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 64, föreslagit, hemställde utskottet, att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes förtast möjligt vidtaga erforderliga åtgärder för att tillmötesgå och underlätta det afgående indelta manskapets sträfvan att efter afsked ur krigstjänsten förvärfva innehafvande soldattorp såsom egna hem.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herr *Olsson* i Åsen mot viss del af motiveringen; samt herrar *Holmdahl* och *Andersson* i Hägelåkra, hvilka föreslagit, att förevarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

*Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärf-
va innehafda
soldattorp.
(Forts.)*

Herr Holmdahl, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som synes i utskottsutlåtandet, har jag icke kunnat biträda utskottsmajoritetens hemställan om bifall till förevarande motion. Den reservation, herr Andersson i Högelåkra och jag afgifvit, innebär dock ingalunda från min sida ett underskattande af den föreliggande frågans betydelse. Jag anser tvärtom, att motionens syfte är synnerligen behjärtansvärdt och delar också motionärens uppfattning, att frågan om soldattorpens bibehållande som själfständiga lägenheter är en egnahemsfråga af stor betydelse. Att jag det oaktadt icke kunnat biträda motionärens yrkande, beror därpå, att de åtgärder, som motionären ifrågasatt för soldattorpens frigörande, synas mig vara dels öfverflödiga och dels alltför sent påtänkta för att kunna blifva till något verkligt gagn för det indelta manskap, som ännu finnes kvar. Jag vill nu söka i korthet ge skäl för denna min uppfattning.

Motionären har i sin motion påvisat, att antalet soldattorp, som ännu år 1892 uppgick till öfver 21,000, under de senare åren alltjämt minskats och detta i så afsevärd grad, att för närvarande endast omkring 2,000 effektiva rust- och rotehåll skulle finnas kvar. Motionären har därjämte framhållit såsom särdeles anmärkningsvärdt, att af alla de förutvarande soldattorpen endast ett antal af omkring 2,000 — eller 1,500 tror jag snarare det var — med full äganderätt öfvergått till det uttjänta indelta manskapet, under det att återstoden återfallit till vederbörande rust- och rotehållare. Att ett så jämförelsevis ringa antal af det indelta manskapet blifvit i tillfälle att med äganderätt förvärfa de lägenheter de innehaft och brukat, anser motionären bero på de svårigheter, som mött vid förvärfvandet af dessa lägenheter. Svårigheterna skulle ha bestått dels i vederbörande rust- och rotehållares obenägenhet att på rimliga villkor upplåta torpen, dels uti de hinder, som mött, att vinna rättskraft åt de upplåtelse, som verkligen kommit till stånd, dels i det indelta manskapets obekantskap med formerna för egnahemslåns anskaffande samt lagfarts- och inteckningsförhållandenas ordnande.

Motionären anser nu, att det är samhällets plikt att gripa in och söka, såvidt möjligt är, undanröja dessa svårigheter, och han förordar i sådant hänseende först och främst tillsättande af sakkunniga personer, som skulle kunna biträda det indelta manskapet vid köpeafhandlingars upprättande, vid egnahemslåns anskaffande och vid lagfarts- och inteckningsförhållandenas ordnande. Motionären tycks emellertid ha förbisett, att vi inom den allra närmaste framtiden ha att motse tillkomsten af just sådana sakkunnige, som han här ifrågasatt, visserligen icke genom statens direkta mellankomst utan genom vederbörande hushållningssällskap. Som herrarne torde erinra sig, anvisade Riksdagen sistlidne år på extra stat för 1912 ett belopp af 20.000 kronor att användas till anordnande genom hushållningssällskapens försorg af jordförmedlingsbyråer till egnahemssakens främjande. Enligt kungl. kungörelsen den 27 oktober 1911 skall vid en hvar af dessa jordförmedlingsbyråer finnas anställd sakkunnig

person, som har till uppgift att lämna upplysning åt egnahemspekulanter angående sättet och villkoren för egnahemslåns anskaffande, att biträda vid uppgörande af köpekontrakt och låneansökningar och för öfrigt vid lagfarts- och inteckningsförhållandenas ordnande. Som man finner, äro sålunda dessa sakkunnige skyldiga att lämna egnahemsspekulanter just den hjälp och det biträde, som motionären ansett, att de indelta soldaterna äro i behof af. I den mån nu sådana jordförmedlingsbyråer komma till stånd, äger det indelta manskapet liksom andra egnahemsspekulanter att hänvända sig till byrån, där de af de anställda sakkunnige afgiftsfritt få all den hjälp och det biträde de behöfva för soldattorpens frigörande. Att, som nu motionären föreslår, staten vid sidan af dessa sakkunnige skulle förordna ytterligare sakkunnige, som skulle ha till uppgift att biträda allenast det indelta manskapet, kan väl under sådana förhållanden hvarken vara erforderligt eller lämpligt.

Motionären har vidare ifrågsatt, att soldattorpen skulle göras till föremål för särskildt expropriationsförfarande i sådana fall, då godvillig öfverenskommelse mellan soldaterna samt rust- och rotehållarne icke kan träffas. Min medreservant och jag ha beträffande detta förslag hänvisat till ett principuttalande, som vid 1910 års riksdag gjordes af lagutskottet vid behandling af då föreliggande fråga om tvångsaflösning af torparens och landbönders jordinnehaft. Detta principuttalande, som jag förmodar, att herrarne känna till och som jag därför icke behöfver upprepa, underströks ytterligare af lagutskottet vid sistlidne riksdag och vann som bekant Riksdagens godkännande både år 1910 och år 1911. En tvångsaflösning af soldattorpen förutsätter ju tydligen en lagförändring, och därtill en lagförändring, som skulle innebära ett frångående af de principer, på hvilka vår nu gällande expropriationslagstiftning är byggd. Jag kan för min del icke finna, att det i förevarande fall finns större anledning att frångå dessa principer, än då det gällde torparens och landbönders jordinnehaft.

Slutligen har motionären beträffande sådana soldattorp, som äro belägna på kronojord, boställsjord och på fideikommisssegendomar, ifrågsatt särskilda, som han uttrycker sig, »administrativa och lagstiftningsåtgärder». Då motionären emellertid icke angifvit, i hvilken riktning dessa åtgärder böra gå, kan jag icke här inlåta mig på något bedömande af desamma. Jag ber emellertid att ytterligare få understryka, hvad jag framhållit i min skriftliga reservation, nämligen att lagstiftningsåtgärder, i hvilken riktning de än må gå, knappast kunna tänkas blifva till något verkligt gagn för det indelta manskapet. Utredningen i här föreliggande fråga visar ju, att antalet soldattorp under tiden från 1904 till innevarande år nedgått från 12,000 till 2,000, d. v. s. minskats med omkring 1,250 om året. Om nu lagstiftningsåtgärder skola vidtagas och dessa, som utskottet framhållit, skola föregås af närmare och noggrann utredning, är det väl all sannolikhet för, att, när de nya lagbestämmelserna skola tillämpas, inga soldattorp finnas kvar.

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked sdsom egna hem förvärfa innehafda soldattorp.
(Forts.)

Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärfa
va innehafva
soldattorp.
(Forts.)

Den föreliggande frågan är, som jag förut antydt, alltför sent väckt. Hade ett ingripande från statsmakternas sida skett för ett tiotal år sedan, hade helt säkert mycket kunnat vinnas. Ett bifall till nu föreliggande motion kan knappast i något annat hänseende få betydelse än som uttryck för Riksdagens goda vilja; men då något annat mera reellt resultat knappast kan vinnas af ett bifall till motionen, tillåter jag mig, herr talman, yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Jonsson* i Gumboda, *Nilsson* i Linnås och *Räf*.

Härpå yttrade:

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talarens anförande var ju egentligen en repetition af den skriftliga reservationen, och det enda nya, vi fingo höra, var, att han uttalade sin sympati, sitt intresse för denna fråga, och jag bara beklagar, att denna sympati och detta intresse äro så platoniska, att han icke vill vara med om någonting. Han tycker, att det är bra som det är. Dock anser jag i alla fall, att denna fråga skulle kunna förmå äfven de motsträfvigaste att vara villiga att göra någonting. Soldattorpen äro ju en frukt af århundradens därå nedlagda arbete. Som vi veta, ha de flesta torp tillkommit i slutet af 1600-talet och början af 1700-talet. De flesta af torpen äro upptagna å stamhemmanets utmark, å värdelösa sank- och myrmarker, och indelningsverket skapade i grund och botten i de indelta soldaterna banbrytare för odlingen i vårt land, och det i allra högsta grad, på samma gång de skapade värnkraft. Det är icke något ringa antal småbrukarehem, som hafva tillskapats genom de indelta soldaternas eget arbete. År 1874 hade vi 29,000 sådana hem. Sedan har deras antal, som vi veta, aftagit i betydlig grad. Det var ju den nya härordningens införande, som medförde afskrifning af indelningsverket och afskrifning af soldattorpen; och denna afskrifning har sedan gått som en stormflod öfver dessa torp, så att, såsom herr Holmdahl just nämnde, desamma, från att år 1892 hafva uppgått till 21,000 stycken, år 1904 utgjorde 12,000 och år 1911 allenast omkring 2,000.

Nu kan man ju, såsom herr Holmdahl, mycket väl säga, att de nu begärda åtgärderna borde hafva vidtagits långt förut. Ja, mina herrar, denna fråga har varit uppe många gånger förut. År 1903 väcktes en motion här i kammaren om att anslå 2,000,000 kronor till understöd för förvärfvandet af dessa torp, men utskottet svarade med en afstyrkan och uttalandet af det hoppet att de flesta af dessa torp skulle bibehållas åt de indelta soldaterna. Hur det gått, veta vi. 1907 väcktes af en kamrat här i kammaren, herr Åkerlund, en motion gående ut på underlättande af förvärfvandet

af egnahem. Det är rätt intressant att läsa dessa motionärers uttalanden i frågan.

Adolf Hedin, som herrarne nog känna till litet hvar, talade verkliga siareord i det här afseendet. Han uttalade sig för önskvärdheten af att få denna fråga så fort som möjligt under ompröfvande och framhöll nödvändigheten af att för de indelta soldaterna möjliggöra bibehållandet af dessa hem. Han påpekade bland annat, att »under det att här talas och projekteras om nya *egna hem*, vi äse upplösningen af ett ofantligt stort antal befintliga hem för en befolkning, som väl ingen skall vägra att räkna till svenska folkets yppersta element.» Ja, vi hafva sett hur det gått med detta »svenska folkets yppersta element». Vi hafva i närvarande stund knappast företagit någon annan verksam åtgärd till dess förman än att vi försökt att få stambemmanets in-teckningar lösta från dessa soldattorp.

Nu kan man fråga sig: finns det något intresse hos dessa indelta soldater för denna fråga? Ja, mina herrar, svaret kan icke blifva mer än ett. Jag har sällan erfarit och mötts af så många rika och varma och okonstlade uttryck af glädje och förhoppningar, som de, hvilka just dessa soldater hafva känt med afseende på denna motion, hvilken för dem innebär en liten utsikt, en liten möjlighet till ljusning i deras förhållanden. Det är många indelta soldater, som skrifvit till mig och uttryckt sitt bekymmer, särskildt med hänsyn till deras stora familjer; och, mina herrar, stora familjer och stora barnskaror tyckas vara nästan de enda rikedomar, som de indelta soldaterna hafva. Det var en indelt soldat, som skref till mig och skickade prästbetyg utvisande att han i sitt äktenskap hade icke mindre än 18 barn, hvaraf 11 nu i lifvet. Många andra, som skrifvit till mig, hafva haft att uppvisa ett tiotal barn och därutöfver; och det är gifvet, att under sådana förhållanden de med ängslan och oro skola motse utsikten att få sitt hem upplöst om några år.

Man kan ju säga, att redan nu finnes det möjlighet att förvärfa dessa hem på frivillighetens väg, såsom herr Holmdahl angifvit. Ja, men jag har verkligen haft tillfällen, och rika tillfällen, att se, hur många svårigheter som möta dessa enkla och i formella ting så oerfarna människor, som ju dessa indelta soldater äro, och hvilken labyrinth af motigheter och besvärligheter och kostnader, som de ställas inför vid försöken att förvärfa sina egnahem. Det gäller icke, såsom herr Holmdahl sade, bara att uppgöra ett köpekontrakt; det gäller först och främst att klarera, hvilka hemman som äga dessa torp, hvilka hemman som äga husen, hvilka som äga jorden; det gäller att taga reda på, om det finnes sterbhusdelägare, att, om sådana finnas, se efter hvilka dessa äro och hvar de finnas; det gäller att undersöka, om det finnes omyndiga och, i så fall, att taga reda på hvar förmyndaren finnes, att anskaffa landtmäterihandlingar, att söka häradsrättens tillstånd till försäljning af

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfa innehafda soldattorp.
(Forts.)

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfva innehafda soldattorp.
(Forts.)

dessas omyndiges andelar, att upprätta köpeafhandling med underskrift af alla vederbörande, att anskaffa åtkomsthandlingar — och det har visat sig i synnerligen hög grad besvärligt just i sådana här fall — och sedan galler det att vidtaga åtgärder för torpets frigörande från å stamhemmanet hvilande inteckningar, att vidtaga alla erforderliga åtgärder för egnahemslåns anskaffande och för ordnandet af lagfarts- och inteckningsförhållandena. Ja, mina herrar, det är icke underligt, om de allra flesta af dem, som äro ställda inför dessa svårigheter och de med dessa svårigheter förenade kostnader och tidsspillan, tröttna och ge tappt; och det går icke, mina herrar, att säga, att den enskilda företagsamheten härvidlag skall göra allt. Staten måste här bjuda en hjälpsam hand åt dessa, som icke själfva kunna reda sig.

Men det är icke allenast dessa svårigheter; utan därtill kommer, att beträffande många torp någon frivillig uppgörelse icke kan nås. Beträffande andra åter, kan förfoganderätten öfver torpen vara beroende på medgifvande dels från staten och dels från offentlig samfallighet. Rörande sådana fall säger herr Holmdahl allenast: vi kunna ingenting göra åt den saken, den saken måste alldeles lämnas å sido; motionaren har icke angifvit några utvägar, som peka på, hvilka administrativa och lagstiftningsåtgärder han vill hafva vidtagna. — Ja, mina herrar, men jag vill dock för herr Holmdahl och hans medreservant peka på, att jag sarskildt satt dessa åtgärder i förbindelse med eller i beroende af torpjordens kamerala natur, såsom om torpen äro upptagna å ecklesiastiska boställen, å kronodomäner och kronoparker, häradsallmänning o. dyl. Det är ju gifvet, att dessa olika slag af jord fordra olika åtgärder, fordra olika förändringar i eller tillägg till de författningar, som reglera denna förfoganderätt; och jag är nog djärf att förutsätta, att herr Holmdahl äfven har reda på dessa författningar, så att jag kanske icke behöfver för herr Holmdahl redogöra för, hvilka de äro.

Sedan har herr Holmdahl sagt: ja, äfven om lagstiftningsåtgärder tillkomma, kan det knappast göra någon nämnvärd nytta, emedan torpen försvinna om ett par tre år. — Ja, det är nästan ett lika smakligt och lika sant människovänligt resonemang som om en sjuk skulle be sina närstående, sina närmaste att anskaffa läkarehjälp, men dessa då skulle svara honom: det lönar sig icke, ty du har bara ett par tre år kvar att lefva. — Kan möjligen icke herr Holmdahl tänka sig, att de indelta soldaterna, om de såge någon utsikt att få hjälp af staten, föredroge att tjäna hela sin tjänstetid ut, så långt det vore dem tillätet i stället för att, såsom nu sker, taga afsked, så fort de uppnått det antal år, som är nödvändigt för pensions erhållande? Om detta skulle inträffa — och jag vågar påstå, att det skulle inträffa i de allra flesta fallen — då skulle dock de två tre nådeåren, som herr Holmdahl påpekade, mångfaldigas och därigenom ljusare utsikter finnas för vederbörande att få denna sin egnahemsfråga löst. Men en sådan tankegång har

icke kunnat falla herr Holmdahl eller hans medreservant in, utan med en axelryckning ha de affärdat hela saken, och därmed ha de menat, att denna fråga skulle vara afgjord.

Herr Holmdahl och hans medreservant ha vidare med skärpa vändt sig mot hvarje tanke på expropriation, och de framhålla lagutskottets betänkande 1910, som innehåller ett uttalande, att expropriationsrätten är en rätt för undantagsfall. Ja, mina herrar, det är den, och jag går mycket gärna med på, att expropriationsrätten skall handhafvas med yttersta försiktighet och endast komma till användning i nödfall och där ett samhällsintresse, ett verkligt samhällsintresse kräver det. Men jag vågar påstå, att här föreligger ett verkligt undantagsfall. Flertalet soldattorp är ju, såsom utredningarna visa, i hufvudsak ett verk af den indelte soldaten, men den lön, som rotehållarna i och med anvisande af ett torp såsom eget hem skulle gifva soldaten, är dock till ganska stor del en lön för soldatens eget arbete. Därtill kommer, att dessa soldattorp under århundraden brukats såsom en från stamhemmanet skild och från rotehållarens förfoganderätt strängt afgränsad fastighet. Att nu, då dessa torp faktiskt äro på det sättet skilda från stamhemmanet, äfven formellt skilja dem, och detta så att rotehållarna skulle få ersättning icke endast för den jord de ursprungligen lämnat åt soldaten utan äfven och till fullo för all den förbättring, som tillkommit genom soldatens arbete, det anser jag, mina herrar, icke vara något ingrepp på äganderättens område, det anser jag vara att gifva lagens helgd åt ett förhållande, som har seklers häfd. Jag kan alldeles icke finna, att jag härmed begår någon försyndelse mot äganderättens heliga begrepp, som i mig har en lika varm försvarare som i herr Holmdahl. Och för öfrigt mina herrar, om expropriationsbestämmelser skulle komma att tillämpas i detta fall, skulle det enligt mitt förmenande blott få en ganska liten användning, men redan det, att sådana bestämmelser finnas, skulle möjliggöra och befordra jordupplåtelse på frivillighetens väg.

Nu framhöll herr Holmdahl såsom enda rationella hjälpmedel, att man skulle tillgripa dessa jordförmedlingsbyråer. Ja, men sådana finnas ännu blott i ett fåtal län, och det kommer säkerligen att dröja ganska länge, innan de hunnit etableras i flera län och vunnit den stadga, att de verkligen kunna göra någon nytta. Här är stor fara i dröjsmål, och det som måste göras, måste göras ofördröjligen. Jag för min del skulle vara mycket glad, om dessa jordförmedlingsbyråer skulle kunna tillgodose detta ändamål, och jag skulle med glädje finna mig däri, men jag är rädd, att de icke kunna gå i land med den uppgiften. Det är därför min öfvertygelse, att vi måste ha ett annat alternativ till hands. Ty, mina herrar, frågan om förvärfven af dessa soldattorp är, som jag förut framhållit, i allmänhet så invecklad, att den kräver helt och utslutande sin man för att kunna utredas, om detta skall kunna ske inom rimlig tid. Man sitter icke där på förmedlingsbyrån och gör

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfa innehafda soldattorp.
(Forts.)

*Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärf-
va innehafda
soldattorp.
(Forts.)*

detta arbete på tjänsterummet, utan det fordras allt, att den man, som fått sig anförtrordt detta arbete, reser ut till de indelta soldaterna och rotehållarna och gör upp med dem och söker klarera alla de mångfaldiga svårigheter, som resa sig. Jag har i det fallet pekat på en åtgärd, som föreslagits af en varmhjärtad norrlandsrepresentant, herr Hellberg. Hans förslag, som afsåg att med anlåtande af sakkunniga underlätta den norrländska allmogens försök att återfå sina afverkningsrätter, blef af Andra kammaren bifallet. Äfven här gäller det att försöka få sakkunnige, som kunde ställa sig till dessa indelta soldaters disposition. Jag tror, att det skulle vara en mycket verksammare åtgärd, men, mina herrar, man kan ju öfverlämna åt Kungl. Maj:t att afgöra, hvilkendera utvägen som kan och bör tillgripas. Kungl. Maj:t är nog den, som bäst kan afgöra detta, och utskottet har endast velat visa på den möjligheten att tillkalla särskilda sakkunniga.

Det vore ju ännu ganska mycket att säga, men jag antar, att herrarna nu äro trötta på mig. Jag skulle endast vilja tillägga, att vi, genom att visa, att vi vilja bjuda de indelta soldaterna denna hjälp, äfven visa dem, dessa våra gamla trotjänare, som i farans stund värnat vårt land och vår frihet, att också vi å vår sida vilja göra allt hvad vi kunna för att värna om deras små fattiga hem, där de kanske nedlagt hela sitt lifs arbete, och som betyder lika mycket för dem som för någon annan, när man nämner ordet eget hem.

Jag anser därför, mina herrar, att det är en hjärtesak för oss, likaväl som det är en lifsfråga för dem, att gå dem till mötes och söka göra hvad man kan, och det är därför jag ber att på det varmaste få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Utskottet har i det ärende, som nu föreligger, varit ense med motionären, att frågan om soldattorpens bibehållande såsom själfständiga jordbrukslägenheter är en eignahemsfråga af allra största betydelse.

Staten gör ju i våra dagar stora uppoffringar, och detta med rätta, för att åt mindre bemedlade jordbruksarbetare och hemvändande emigranter bereda möjlighet att få egna hem. Utskottet har då ansett, att det bör ligga statsmakterna ännu närmare om hjärtat att bevara och vidmakthålla de egna hem, som redan äro till finnandes, och som sådana måste man ju beteckna soldattorpen, hvilka sorgligt nog snart tyckas vara en saga blott. De många tusen soldattorpen, som genom indelningsverkets successiva afskrifning försvunnit under de senaste åren i sin egenskap af småbruk, äro lika många exempel på en olycksdiger tendens att, medan vi på samma gång arbeta på upprättande af nya egna hem, slå tillsammans flera jordbruk under en ägare. Det är ju, vill jag säga, en fullkomlig motsägelse i en tid, som ifrar för skapande af nya småbruk. Återlagda under stamhemmanen, byalagen eller godsens, bli dessa soldat-

torp af föga eller ingen betydelse. Men få de fortleva som småbruk under sina nuvarande brukare, så är jag förvissad om, att de ha ett värde, som vi knappast kunna öferskatta, detta särskildt i en tid som vår, då vi äro i tillfälle att se, hurusom invandringen till de stora städerna och industriorterna samt utvandringen till Amerika blifvit företeelser, som väcka sorgliga tankar och känslor hos dem, som älska se vårt folk gå en verkligt sund och lyckosam framtid till mötes.

Mina herrar, jag tror, att vi alla äro öfverens om, att den af motionären föreslagna och af utskottet tillstyrkta åtgärden innebär lika mycket ett tillgodoseende af ett verkligt statsintresse som också ett erkännande åt dem, hvilka på sin tid såsom fosterlandsförsvare fullgjort ett värf under ingalunda afundsvärda förhållanden.

Utskottet har i den till 1907 års lagutskotts utlåtande fogade redogörelsen för soldattorpen erhållit stöd för sin med motionärens öfverensstämmande uppfattning om att de med soldattorpens friköpande förbundna formaliteterna ofta äro för soldaterna af så svårlöst beskaffenhet, att de själfva sakna möjlighet att komma till rätta med dem. Äfven om mycket blef åtgjort af 1907 års riksdag för underlättande af öfverlåtelse och köp, återstår ännu mycket att göra. Det är så, att soldattorpens kamerala natur erbjuder så många vanskligheter för soldaterna att komma till rätta med, att de sannernigen behöfva all den hjälp af staten, som kan beredas dem för att de skola få sig ett eget hem.

Utskottet och reservanterna ha i stort sedt varit eniga, nämligen därutinnan, att soldattorpen borde förbli egna hem. I fråga om vikten af att de få stanna i sina nuvarande brukares ägo ha vi också varit eniga, äfvensom därom, att jordförmedlingsbyråerna borde vara de första organ, som trädde hjälpande emellan. Det förefaller då underligt, att de ärade reservanterna icke kunnat följa utskottet, då det säger: »Om det likväl skulle finnas, antingen att jordförmedlingsbyråerna ej komma till stånd så snart, att deras hjälp i här förevarande afseende kan anlitas, eller att dessa byråer eljest skulle visa sig olämpliga till att handlägga frågorna rörande soldattorpens friköpande, vill utskottet betona nödvändigheten af att åtgärder på annat sätt, äfven genom särskildt tillkallade sakkunnige män, med det allra snaraste måtte vidtagas». Utskottet har då tänkt sig, att exempelvis auditörer vid respektive regementen eller andra intresserade skulle kunna stå soldaterna till tjänst. Det gäller ju här endast att få organ, som i händelse af behof kunde fullgöra enahanda uppdrag, som de af reservanterna förordade jordförmedlingsbyråerna skulle fullgöra, men för hvilka de måhända visade sig ej lämpliga.

Och så en sak till. Äfven om jordförmedlingsbyråer snart komme till stånd i samtliga län och de sakkunnige, som där anställdes, skulle kunna bli soldaterna till hjälp, måste i alla fall Kungl. Maj:t utfärda ett särskildt åläggande för jordförmedlingsbyråerna, ty utan

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfa innehafda soldattorp.
(Forts.)

Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärf-
va innehafda
soldattorp.
(Forts.)

detta kunna icke soldaterna påräkna det särskilda stöd och den hjälp, som de äro i behof af för att få soldattorpen till egna hem, och därför synes det mig, som om reservanterna i denna punkt gjort sig skyldiga till en själfmotsägelse.

Att de ärade reservanterna, när det ordas om eller hänsyftas på expropriation, tagit afstånd, kan ju i första hand synas mindre underligt, då de förmena, att utskottet velat »frånga de principer, på hvilka vår nu gällande expropriationslagstiftning hvilat». För min del måste jag emellertid säga, att reservanterna inlagt något helt annat och mera omfattande i utskottets uttalande än hvad som verkligen ligger däri. Ty utskottet har endast i förbigående och för utomordentliga fall anvisat denna utväg, som möjligen efter närmare utredning skulle befinnas lämplig, när ingen uppgörelse på annan väg kunde komma till stånd. Då utskottet säger: »I dylika fall torde det kunna sättas i fråga, huruvida ej expropriationsförfarande bör kunna komma till användning», syftas därmed på sådana fall, då förvärfvandet af torpet för soldaten är förenadt med lika stora svårigheter, som när torpet ligger å egendom af fideikommissnatur.

Utskottet har, såsom af anförda punkt på en och en half rad framgår, utan att ha ingått på framställande af något förslag om expropriations eventuella användning i fall, som beröras af motionären, ansett sig icke böra helt och hållet förbise detta i något enstaka fall möjligen behöfliga förfaringssätt, när uppgörelse på annan väg för beredande af eget hem åt soldat å det af honom innehafda torpet icke kan träffas, detta kanske icke så mycket till följd af ägarens motstånd, men af andra hinder, som, trots det båda parterna äro fullt öfverens, omöjliggöra den önskade uppgörelsen.

Utskottet ansåg sig så mycket hellre, på sätt som skett i motiveringen, åtminstone böra omnämna utvägen i fråga, då utskottet i motsats till de ärade reservanterna ansett, dels att en särskild anledning verkligen föreligger, enär, vid en soldats ansträngningar att förvärfva torpet som eget hem, dettas natur kan göra köp i vanlig mening rent af omöjligt, och dels att ifrågavarande sak helt visst icke är alldeles enahanda med den af reservanterna påpekade tvångs-afönsningen af landbönders och torparens jordbruk på *enskilda* domäner. Och, för öfrigt, tror någon af herrarne, att en soldat, om det än vore möjligt, ville tillgripa några ytterlighetsmedel för att, om ägarne till jorden vore däremot, nästan som en afskydd parasit slå sig ned midt ibland personer, som han visste önskade, att han aldrig skulle komma dit?

Herrar Holmdahl och Andersson i Hägelåkra framhålla slutligen som skäl för sitt negativa förslag, »att de af motionären ifrågasatta lagstiftningsåtgärderna knappast kunna blifva för det indelta manskapet till någon nämnvärd nytta, enär, om minskningen af soldattorpen fortgår i samma proportion som under de senaste åren, det icke torde dröja mera än två å tre år, innan de ännu återstå-

ende soldattorpen försvunnit». Ja, sant är ju, och det har utskottet nog haft tanken på, att man har att vänta, det torpens antal under de närmaste åren skall minskas, men detta har jag trots vara snarare och framför allt ett skäl för bifall till motionen. Det är med den här saken annorlunda än med ärenden, som i allmänhet hänskjutas till tillfälliga utskott. Presidenten Petersson gjorde häromdagen det uttalandet, att man icke skall besvara Kungl. Maj:t med skrivelser i frågor, som i alla fall bli i sinom tid af Kungl. Maj:t behandlade. Detta är mycket sant i en del fall, men äger ej tillämpning här, ty här gäller det att handla snart, ty annars behöver ingenting åtgöras: soldattorpen ha då försvunnit. Man vet ju, att hundratals torp innehafvas på lifstid, både mannens och hustruns. Dessa torp komma i alla fall att bibehållas de närmaste åren, och blott en bebådad hjälp åt soldaterna kan vara ägnad att uppehålla många små egna hem i torparstugorna, tills saken närmare ordnats. Två tusen soldathem brukas ännu af de gamla innehafvarna, och större delen torde kunna räddas. Men hvad mer, om det till och med blefve endast hälften af dem eller ett tusen, som räddades till egna hem? Därmed vore Riksdagens arbete rikligen lönad och fäderneslandets intresse tillgodosedt, ty det blefve hem för ett halft tiotusental af vårt lands innebyggare, som annars vore hemlösa. Herr talman, jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Men ännu några ord: Det yttrades för några dagar sedan, när det var fråga om torparne på Kastellegården, att egnahemsfrågan icke finge fotas på sentimental grund. Det gamla indelningsverkets sunda och väl beräknade grundprinciper voro ju dessa två jämbördiga: soldaten — fosterlandsförvarare i krig och jordbrukare på eget hem i fred. Våra fäder från gamla tider insågo och erkände, att den, som hade ett hem att försvara, vore den bäste soldaten. Mina herrar, vi erkänna nog fortfarande giltigheten af denna sanning. Den indelte soldaten står nu med indelningsverket under afskrifning, men den första höga uppgiften som fosterlandsförvarare kvarstår. Då han som värnpliktsman och landstormsman skall, om allvarliga tider komma, försvara fosterlandet, skola vi icke förhjälpa honom att fortfarande få som jordbrukare besitta sitt egna hem? Låt oss för en gångs skull alla vara konservativa och hålla på det gamla goda, som låg i indelningsverket! Jag tror, att vi alla äro öfverens om och vilja målet. Låt oss då också enas om vägen. Det tror jag icke heller blir oss svårt, om vi rätt afläsa de från vår kär landsbygd till storstäderna och fjärran västern flyktande skarornas oftast outtalade vädjan till hvarje sann fosterlandsvän: »det är mark, det är grund, som vi sakna, och jord att slå rötter uti».

Herr Engqvist: Herr talman! Det vill synas, som om såväl utskottsmajoriteten som reservanterna ansett, att de blifvande jordförmedlingsbyråerna borde vara de, som härvidlag skulle träda hjäl-

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked ädsoom egna hem förvärfa innehafva soldattorp.
(Forts.)

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfa innehafva soldattorp. (Forts.)

pande emellan, då det gäller att vinna det af motionären åsyftade ändamålet. Men — nu har ju från landtbruksstyrelsen upplysts, enligt hvad utskottet själf anført, att endast ett fåtal hushållningssällskap gått i författning om inrättande af sådana byråer. Man borde visserligen kunna hoppas, att i en nära framtid samtliga landets hushållningssällskap skulle begagna sig af det anslag, som staten för detta ändamål ställt till hushållningssällskapens förfogande, men det är nog så, att de län, där det finnes drifvande krafter och för egnahemsrörelsen intresserade personer inom hushållningssällskapens förvaltningsutskott, där upprättas nog jordförmedlingsbyråer, men i de län, där detta intresse saknas, där får det helt och hållet vid saken bero. Vi kunna således i hvarje fall icke vänta oss någon *snur* hjälp från det hållet i denna sak.

Motionären har tänkt sig detta bistånd från statsmakternas sida närmast som en hjälp att öfvervinna formaliteterna vid köpet. Ehuru äfven det skulle vara till afsevärdt gagn, är det ju inte *hufvudsaken*, utan hufvudsaken torde väl vara att få hjälp i form af lån mot billig ränta — egnahemslån. Nu torde man verkligen kunna framhålla, att det låter sig ganska väl göra att erhålla egnahemslån, blott man kommer ifrån de formaliteter, som äro förbundna med inköp af soldattorp, hvilket emellertid i ett flertal fall icke torde vara så alldeles lätt.

Det finnes hushållningssällskap, där den bestämmelsen är rådande, att arealen åker skall vara minst 4 tunnland, för att egnahemslån må kunna erhållas. Men i ett flertal trakter inom landet torde soldattorpen sällan innehålla så stor odlad areal, åtminstone icke i den del af landet, som jag representerar. I motionen omnämnas vidare soldater och f. d. soldater, men då åldersgränsen för dessa senare ofta går uppöfver 50 år, är detta en sak, som ytterligare förminskar utsikten till egnahemslåns erhållande.

Jag vill hafva anført detta för att i någon mån söka visa, att det af motionären åsyftade ändamålet knappast torde vinnas, om man blott åsyftar att anskaffa teknisk hjälp vid inköpen. Men då i motionen yrkas »åtgärder för att tillmötesgå och *underlätta* det afgående indelta manskapets sträfvan att efter afsked ur krigstjänsten förvärfa deras innehafvande soldattorp såsom eget hem», torde man kunna hoppas, att, om detta skrivelseförslag vinner Riksdagens bifall, Kungl. Maj:t skall taga i öfvervägande *alla* de åtgärder, som äro behöfliga för vinnande af detta ändamål, ehuru väl man kunde önska, att motionen i detta syfte varit mera tydlig och vidtgående, än hvad nu är fallet.

Det kan visserligen sägas, att detta icke är någon stor fråga, men det är i alla fall en behjärtansvärd fråga, som bör vinna Riksdagens understöd och bifall. Men då såväl i motionen som i utskottets motivering ifrågasättes, huruvida det icke i vissa fall torde höra tillses, huruvida icke expropriationsförfarandet bör komma till användning för vinnande af det åsyftade ändamålet, kan jag för

min del icke biträda en sådan åsikt. För den skull tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets utlåtande, men med uteslutande af den del af motiveringen, där expropriationsförarandet ifrågasättes för vinnande af ändamålet.

Herr Olsson i Åsen instämde häruti.

Herr Olofsson i Åvik: Jag tilltror mig kunna hysa ett lika varmt intresse för egnahemsfrågan, som trots någon i denna kammarare, men jag kan dock icke finna, att här föreligger någon särskildt stor fråga i detta afseende. Efter hvad jag kan se, är det nog så, att dessa soldattorp till sin areal äro alldeles för små, för att utgöra ett eget hem, därute i obygderna, där det icke finnes tillfälle till annan arbetsförtjänst i närheten; åtminstone är detta den erfarenhet jag har från min hembygd. Där hafva nämligen en del af de nuvarande soldaterna eller f. d. soldaterna redan frånträtt sina boställen och arrenderat ut dem för att själfva söka sig in till industrisamhällen, där det funnits arbetsförtjänst. Då sådana förhållanden kunnat inträffa under den tid, då de hade tjänst vid regementet och hade inkomst därifrån, så är det lätt att förstå, att det icke skall bli bättre sedan de fått afsked därifrån.

Frågan är dessutom, såsom förut påpekats, för sent väckt, ty, som vi veta, äro de flesta torpen redan bortsålda och realiserade till soldater och andra personer. Och jag är öfvertygad om, att af de soldattorp, som lämpa sig för soldaten, eller till egnahemsbruk, äro de allra flesta sålda. De, som äro kvar, äro nog i allmänhet sådana, som inte lämpa sig för egna hem i den mening, jag afser, såvidt de icke äro så belägna, att i närheten finnes någon industri, där soldaten kan få ett jämnt och stadigt arbete. I så fall kan han draga sig fram mycket bra, men, som sagdt, ute på landet i vanliga fall och i skogsbygderna har han oftast svårt att få stadigvarande arbete, och han kan icke med sin familj lefva på ett så litet torp, som ett soldattorp i allmänhet är.

Jag har icke heller hört någon önskan uttalas från någon af de många soldater, med hvilka jag talat, om att öfvertaga torpet, då befattningen skall afträdas. Däremot har jag hört från de flesta — och jag har en skrifvelse här från sådant håll — att de önska, att Riksdagen måtte hafva dem i åtanke, då de afgå, så att deras pension må bli höjd. I det afseendet tror jag, att Riksdagen kan på ett fullt värdigt sätt i mycket stor utsträckning lämna soldaterna godtgörelse, medan det däremot här endast skulle gälla ett litet fåtal.

Jag tror, att den känslöstämning, som man här i kammaren sökt lägga öfver denna lilla motion, är alldeles öfverdrifven, och för min del tror jag, att man bör se på frågan med mycket mera lugn och sans, än man tycks vilja göra.

Det är också gifvet, att, om det skulle blifva fråga om en

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärva innehållna soldattorp.
(Forts.)

*Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärf-
va innehafda
soldattorp.
(Forts.)*

sådan expropriation, som omnämnes i motionens motivering, skulle det kunna leda till de allra största orättvisor. Det finnes fall — jag känner själf sådana ställen — där soldattorpet ligger midt i en inäga, kanske alldeles i närheten af egendomen, och där ägaren förvisso icke skulle vilja sälja detta soldattorp för 10 gånger dess värde såsom jordbrukslägenhet. Men jag tänker mig, att meningen med den föreslagna expropriationen är den, att soldaten skulle kunna köpa den för ett pris, som motsvarar själfva jordvärdet. Enligt mitt förmenande vore det en himmelskriande orättvisa att komma med något sådant.

På det att ingen må tro, att jag här talar i egen sak, skall jag be att få omnämna, hur förhållandet är i min hemort. Det soldattorp, i hvilket jag är delägare, är för det första icke beläget på min mark, och den soldat, som i ett tiotal år tjänstgjort för vår rote, har, såvidt jag vet, aldrig sett detta torp. Han har haft kontant lön och varit bosatt flera mil från oss, och det är förhållandet i min hembygd, att en hel del af soldaterna icke bo på torpen, utan ha arrenderat ut dem. Jag tror därför, att man har öfverdrifvit alldeles ofantligt i denna sak, då man velat påstå, att det förefinnes ett så ofantligt varmt intresse från soldaternas sida. Jag tror snarare, att man här är färdig att åstadkomma någonting, som skulle i framtiden komma att bilda en grupp af småbruk ute i bygderna, som skulle vara ytterst ofördelaktiga för innehafvarna. Jag är icke främmande för småbruksrörelsen, ty jag har varit med om att bilda ungefär ett tjugotal småbruk. Där ha förhållandena varit sådana, att vederbörande fått bestämma ungefär, hvad de ansett sig behöfva köpa för att ha sin bärgning på småbruket, och de ha i allmänhet, om de icke varit handtverkare och haft annat att lefva af, önskat få ungefär 10 tunnland åker. Ett sådant småbruk anse de sig kunna reda sig på, men icke stort mindre, och det finnes väl intet soldattorp i hela landet, som har tillnärmelsevis den åkerarealen. Dessutom ha dessa små soldattorp, som ligga aflägsset i bygderna, ingen skog, och det är förfärligt svårt att existera på ett sådant litet torp, om vedbranden skall köpas och intet arbete finnes annat än på långt afstånd. Jag tror icke, att det är skäl att uppmuntra soldaterna att köpa torpen, då de icke frivilligt anse sig böra göra det, och jag tror, att i de fall, då det lämpligen kan ske, rote- och rusthållarne mycket gärna tillmötesgå dem, som vilja köpa, och göra priset så billigt som möjligt. Jag tror, att så kommer att ske, där så kan vara lämpligt. Jag tror, att man icke behöfver stifta lagar i detta afseende, utan att detta vore olyckligt och endast skulle locka soldaterna att göra köp, som de sedan mången gång finge ångra. Det skulle för öfrigt enligt min uppfattning blifva till olägenhet äfven för egendomarna, såsom jag förut påpekat.

Då jag nu, herr talman, har denna uppfattning, anhåller jag att få yrka afslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag börjar med att säga, att ehuru jag önskar våra indelta soldater väl, så kommer jag dock att sluta mig till reservationen och alltså yrka afslag å motionen.

Jag tviflar nämligen på att, om det komme till stånd ett beslut i enlighet med motionen, och Kungl. Maj:t komme att vidtaga de åtgärder, som där äro antydda, resultatet skulle blifva af värde för dem det här gäller, nämligen de indelta soldaterna.

Men jag vill icke sluta med detta utan äfven i öfrigt yttra mig om saken.

Här har påståtts både i motiveringen till motionen och äfven i utskottets utlåtande, att man här skall öfva billighet och rättvisa mot de indelta soldaterna, men enligt min åsikt vet jag icke, huru man skulle göra någon orättvisa mot soldaterna i detta fall, äfven om rust- och rotehållarna icke skulle komma öfverens med soldaterna.

Någon orättvisa gör man icke, och man får betänka, att när dessa soldater, som nu tjäna och hafva såsom lön ett boställe, tillträdde bostället, fingo de ingen annan eller större rätt öfver detta boställe än deras företrädare undan för undan haft, ty så länge indelningsverket fanns, var väl icke tal om annat än att de, när de tjänat ut, måste afträda soldattorpet och en annan tillträda det. Det är väl icke större orättvisa mot dessa senaste än mot deras företrädare under föregående generationer — detta synes mig klart som dagen.

Nu är här fråga om att genom en särskild apparat tvinga jordägaren att till en viss uppgifven person sälja sin äganderätt. Det går bra långt, och jag undrar, om man icke bör vara försiktig, innan man fastställer en sådan princip. Här går icke för sig att upplåta en sak, utan att man först styrker sin äganderätt, och här har varit ganska många motioner i fråga om äganderätten till dessa torp. Sista förslaget, som var före, var vid 1898 års riksdag. Statsutskottet hade då reda på, hur det förhåller sig med denna sak, och det står i statsutskottets utlåtande, att Konungens befallningshafvande i Jönköpings län erinrat, att på grund af 1892 års riksdags beslut, att rust- och rotehållarne fingo ackordera om kontant lön i stället för torp, det i Jönköpings län blifvit allmänt, att soldaterna föredrogo kontant lön framför de vanliga torpen. Konungens befallningshafvande begärde då hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skulle låta utreda, huruvida rust- och rotehållarne kunde förfoga öfver sådana torp, som på detta sätt blifvit lediga. Jag skall icke upplåsa skrifvelsen i dess helhet, ty det behöfves icke. På grund af denna framställning hördes arméförvaltningen, kammarkollegium, andra Konungens befallningshafvande i länen och arméfördelningscheferna, och alla dessa erinrade, att »soldat- och ryttaretorpen i de allra flesta fall blifvit af rote- och rusthållarne själfva anskaffade, samt att dessa torp, om än afsedda för det indelta manskapets af-

*Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärf-
va innehafda
soldattorp.
(Forts.)*

Ang. möjligheten för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfa innehafva soldattorp.
(Forts.)

lönande, likväl icke någonsin blifvit för sådant ändamål på statsverket öfverlättna, utan fortfarande måste anses såsom rote- och rusthållarnes tillhörighet, hvaraf framginge, att, där torp befunnits icke vidare vara för sitt ursprungliga ändamål behöfligt, rust- och rotehållarne vore utan vidare berättigade att öfver detsamma likasom öfver annan sin fasta egendom lagligen förfoga». Och vid dessa yttranden och dessa bestämmelser har Kungl. Maj:t funnit skäligt låta bero. Således ser man här, att det är rust- och rotehållarnes egendom i de flesta fall, och, om det är något tvifvel därom, är det för öfrigt en rättsfråga och skall utredas på annat håll än inför riksdagens forum. Riksdagen kan icke tvinga en jordägare att till en viss uppgifven person sälja jorden.

Nu säges också i motionen, i utskottets utlåtande och till och med i reservationen, att dessa torp försvinna såsom bebodda lägenheter. Jag vet icke, hvarifrån denna erfarenhet är hämtad. Det kan väl hända i vissa fall, att de försvinna såsom bebodda lägenheter, men det är så många orsaker, som göra sitt till, att de försvinna och gå upp i andra hemman. Det finnes ingen som helst utredning, huru många torp lagts till den egendom, hvarifrån de äro afsöndrade, utan det talas endast om att de försvinna. De försvinna såsom soldattorp, men icke såsom bebodda lägenheter eller egna hem i många fall. Det går nog för sig att här framdraga ett enskildt fall, men jag har aldrig hört — och jag känner till ganska många sådana torp i min hemtrakt — att någon rust- och rotehållare har varit obenägen att till soldaten öfverlåta eganderätten till torpet, men soldaterna ha i flera fall icke velat köpa eller bebo torpen, utan hellre byggt en stuga vid en station eller i ett sambälle, där de kunnat få arbete, som de icke kunnat få inne i obygdén, där torpen ofta ligga. Det faller af sig själf, att soldaten vill ha sin bostad bättre belägen, då han blir gammal. För öfrigt äro i min hemtrakt soldattorpen af sådan beskaffenhet, att jag tror, att om en godsägare skulle bjuda ut dem åt sina torpare, skulle de icke ta emot dem. Sådana äro soldattorpen beskaffade, att de under nuvarande förhållanden icke duga.

Vidare säges det i motionen, att en sådan åtgärd som skifte är alltför dyrbar att vidtaga. Det medger jag, men hvad skall en rote göra, om den icke kan få sälja torpet? Då måste den väl skifta det. Dessutom finnes det soldattorp så belägna, att kronodomäner kunna vara intressenter, delägare i roten. Jag har själf erfarenhet därom. Jag vet t. ex. ett sådant fall, där torpet låg vid en järnvägsstation. Och hvad hände där? Jo, hvar och en af delägarne i roten ansåg, att torpet måste skiftas. »Ty», sade man, »här kan bli mer än ett hemman. Här kan bli fyra stycken egna hem, ett af dem bebodt af soldaten». Således se herrarna, att skiften i många fall äro oundvikliga och de kunna innebära en stor fördel, men här i betänkandet står, att de äro en nackdel.

Här skulle kunna uppräknas många orsaker, hvarför man, när

soldaten inte själf bebor torpet, i vissa fall säljer det och i vissa fall icke säljer det. Jag ber få erinra om att det på en plats i min hemtrakt låg ett soldatboställe midt inne i gårdet på en af rusthållarnas ägor. Det är väl klart, att denna rusthållare icke för något pris ville, att detta torp midt inne i hans åkrar skulle säljas, utan att han inlöste det för öfverbetalning af sina medintressenter. Om nu soldaten skulle hafva köpt detta torp, hvad skulle då ha händt? Jo, första dag han blefve ägare däraf hade han sålt det till jordägaren för att förtjäna mycket pengar därpå. Nå, det hade ju icke varit något ondt i det heller, men detta fall är ett bevis bland många på hur orimlig denna motion är, och jag kan icke se, att kammaren bör biträda den.

Jag tror icke heller det kan uppvisas, att rust- och rotehållarne gått illa åt sina soldater. Långt därifrån. I många fall kunde soldaterna verkligen ha förtjänat det, ty de ha icke alltid varit de bästa att ha att göra med, men jag vet, att rust- och rotehållarne nu glömt detta och varit barmhärtiga mot dem. Jag har velat säga detta till försvar för rust- och rotehållarne, emedan man här i betänkandet kan läsa mellan raderna, att det skulle vara rust- och rotehållarne, som icke vilja gå soldaterna till mötes.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Liljedahl: Herr talman! Ur den diskussion, som här förts, torde det framgå som ett faktum, att denna fråga blifvit för sent väckt.

Om vi förr i tiden hade haft en demokratisk ledning af landförsvarsdepartementet, så hade denna fråga varit löst i den riktning, som motionären framhållit. Nu återstår det emellertid, såsom känt är, endast omkring 2,000 soldattorp, och alldeles nyss har Kungl. Maj:t utfärdat den bestämmelsen, att de indelta soldaterna så fort som möjligt skola få afsked — en bestämmelse, som varit nödvändig ur många synpunkter, hvilka emellertid icke höra hit — och detta gör, att öfvergången af det indelta manskapet under den närmaste tiden kommer att ske betydligt hastigare än hittills. Härigenom förlorar motionen sin aktualitet och blir, såsom man brukar säga, det samma som att kasta jätten in i ugnen, sedan brödet är bakadt.

Men såsom här har framhållits, kan Riksdagen på andra vägar godtgöra hvad som här blifvit försummadt. Det har inom denna kammare väckts icke mindre än 4 motioner efter delvis olika principer, men alla med samma syfte, nämligen att förbättra pensionsförhållandena för de indelta soldaterna. Jag ber särskildt att få lägga kammaren på hjärtat den motion, som jag väckt i frågan och som följer en särskild princip, nämligen den, att pensionsförhållandena framför allt må förbättras för de indelta soldater och

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfa en innehafda soldattorp.
(Forts.)

*Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärf-
va innehafva
soldattorp.
(Forts.)*

korpraler, hvilka blifvit betungade med betydligt längre tjänstgöring än andra.

Jag kommer, därest det blir votering, att rösta för utskottets hemställan, men jag gör det mera som en demonstration och icke i hopp om att därmed skall kunna åstadkommas något praktiskt resultat.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! När jag läste igenom utskottets betänkande, fäste jag mig särskildt vid en punkt, som tilltalade mig mycket. Det var denna, där utskottet säger: »Utskottet vill därvid på det bestämdaste framhålla, att det i dessa tider, då åtgärder för egnahemsrörelsens utvecklande och för skapande af nya egna hem stå på dagordningen och omfattas med det lifligaste intresse, måsta vara af den allra största betydelse, om man genom lämpliga åtgärder kunde såsom egna hem bevara ett större antal af dessa 2,000 soldattorp.»

Ja, mina herrar, jag vill säga en sak, nämligen den, att där den rote, som äger torpet, består af mindre jordbrukare, och det alltså är flera delägare i torpet, där går det mycket lätt för soldaten att få köpa det. Och vill icke han köpa det, så får någon annan köpa det; torpen säljas i de flesta fall, ty det är för små lotter att dela sönder.

Nu har man sagt i synnerhet från Västergötland, att soldattorpen äro så små, att soldaten icke kan lefva på dem med sin familj. Men i Södermanland ha vi dem icke så små. Där ha soldattorpen minst 4, ja, ända till 10 à 12 tunnland jord, och det är — i synnerhet i skogstrakterna — vanligt, att soldaten kan föda tre kor och t. o. m. en häst på sitt torp.

Här har äfven framdragits exempel på att soldaten aldrig bott på sitt torp. Jag skall be att få framdraga ett exempel på motsatsen, hvilket visar, att det kan vara alldeles omöjligt för soldaten att få köpa sitt torp. — När det är flera delägare i torpet, går det, såsom jag nyss nämnde, visserligen ganska lätt för soldaten att få köpa det, om han vill, men när det endast är en ägare till soldattorpet, när detta t. ex. ligger på ett större enskildt gods, då kommer det aldrig i fråga, att soldaten får köpa det. — Det fall jag åsyftar gällde en soldat, hvars torp tillhörde en herrgård. Hans far hade bott på torpet i 30 år, han själf hade äfven bott där i 30 år. Han hade gjort det till ett litet fint hem med planteringar o. s. v. och han ville gärna få sitta kvar där. Men det fanns ingen möjlighet för honom att få köpa torpet, när han tog afsked. Han begärde då, att han skulle få betala penningarrende för det. Men det fick han inte heller. Däremot fick han bo kvar mot dagsverkskyldighet. Nå, hvad hände? Jo, när mannen blef 60 år gammal, ansåg arrendatorn af godset, att han icke längre var karl att göra ett ordentligt dagsverke, hvarföre han uppsades till afflyttning. »Ty», sade arrendatorn, »jag behöfver en kraftig karl, och detta är ett

snyggt boställe, där jag kan få en kraftig torpare. Gubben får aflytta den 14 mars, ty han kan icke gälla för fullgod karl längre.» Jag undrar, om detta är ett bra sätt.

Jag tror, att man hade bort komma fram med detta förslag långt förut. Såsom herr Liljedahl sade, är det sent nu. Men det finnes ett ordspråk, som säger: »Bättre sent än aldrig», och jag hoppas och tror, att det kan finnas en möjlighet att åtminstone bevara några af dessa hem, om än icke alla 2,000, som finnas kvar, kunna bli hjälpta.

En annan sida af saken är när soldattorpen äro belägna på sockenallmänning. Det kan då komma ifråga, om de icke skola återfalla till allmänningen. Ja, man har sett ett exempel på att så skett i Södermanland i Jönåkers häradsallmänning. Där blef rättgång om ett sådant torp, och utslaget blef, att torpet skulle tillfalla allmänningen. På så sätt försvinna dessa egna hem. Husen kanske tagas bort och marken lämnas till skog.

Vidare finnes det torp på kronoskogar och s. k. rekognitions-skogar. Ett exempel härpå hafva vi från Tunaberg. Där finns ett 10-tal soldat- och båtsmanstorp. Där har ingen rättgång om dessa blifvit igångsatt, utan innehafvarne, d. v. s. i de flesta fall Näfvekvärns bruk, ha helt enkelt tagit dem och lagt dem under sin ägo. Soldaterna ha fått arrendeskyldighet, eller där torpet icke legat för långt från herrgården, dagsverksskyldighet.

Nu kommer ju visserligen, såsom förut blifvit sagdt, hela denna fråga allt för sent, men jag tror ändå, att vi böra visa vår goda vilja, om vi icke kunna göra mer, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Milsmaden: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några ord med anledning af ett yttrande af herr Olofsson i Ävik. Han sade, att soldattorpen äro så små, att soldaten icke kan lefva på dem med familj. Detta soldattorp har ju dock fått utgöra full ersättning för den tid soldaten offrat för landet, då han varit ute i krig, eller på fälttjänstförfeningar i fred. Då måste han väl kunna försörja sig och sin familj på torpet.

Vidare skulle jag vilja säga ett par ord till gensaga mot herr Carl Persson. Han säger, att det icke funnits några tillfällen där soldaterna blifvit nekade torpen. Men det har jag sett, att det finns, ty det finns platser, där det icke varit möjligt för soldaten att för något pris få köpa torpet. Hellre har det fått ligga i lägervall än det försålts. Jag vet flera fall, där soldaten velat köpa torpet och där det icke kunde bli till salu, och jag tog, d. v. s. jag blef tvungen att taga min ersättning och lösen af min del i torpet.

Herr Carl Persson ansåg, att denna sak icke var af sådan betydighet, att den var värd att beaktas. Men jag påstår, att den är ganska mycket värd att beaktas, ty när vi se våra medmänniskor vara i behof af hjälp, så böra vi hjälpa dem och icke förakta dem.

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfva innehafda soldattorp.
(Forts.)

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfva innehafda soldattorp.
(Forts.)

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag skall icke länge taga kammarens tid i anspråk; jag ber endast att få säga några ord med anledning af ett yttrande af herr Kronlund. Han påstod, att soldaterna hade stort intresse af att få tillösa sig sina innehafda torp. Jag tviflar icke på, att motionären har den erfarenheten, men jag ber få upplysa om, att det inom utskottet fanns en ledamot — jag tror att han var från samma län som motionären — som hade en alldeles motsatt erfarenhet. Han påstod, att soldaterna voro mycket litet intresserade af att få köpa sina torp. Man kan emellertid mycket väl förklara dessa olika erfarenheter. När torpen äro så små, att soldaten icke kan lefva på jordbruket, och han följaktligen är hänvisad till ett visst yrke, söker han sig naturligtvis till en plats, där han kan komma i tillfalle att förtjäna så mycket som möjligt på detta yrke. I sådant fall har han tydligen föga intresse af att förvärfva det torp, han innehaft och brukat.

Det har vidare framhållits, att endast i ett fåtal län hushållningssällskapen begärt anslag från det belopp, som anvisats till jordförmedlingsbyråerna. Ja, det är sant, men saken förklaras däraf, att landtbruksstyrelsen först för omkring 14 dagar sedan i utfärdadt cirkulär fastställt organisationen för dessa jordförmedlingsbyråer. Det är ju helt naturligt, att hushållningssällskapen under sådana förhållanden icke kunnat eller velat gå in med begäran om anslag, innan bestämmelserna angående organisationen blifvit klara. Utskottet delar för öfrigt min uppfattning, att under närmaste tiden jordförmedlingsbyråerna torde komma till stånd i snart sagdt hvarje län. Men äfven om Riksdagen bifaller motionen och regeringen tar saken om hand och föreslår tillsättandet af sakkunniga personer, så tviflar jag på att deras verksamhet kan börja förrän tidigast nästa år. Det gäller ju här tillskapandet af nya tjänster, och detta kan väl knappast gå för sig utan föregående utredning och utfärdande af bestämmelser, angående de olika tjänsteinnehafvarnes åligganden och omfattningen af deras verksamhetsområde m. m. Då det här gäller en anslagsfråga, som måste underställas Riksdagens pröfning, kan man knappast förvänta, att de sakkunnige, om sådana komma att utses, skulle kunna börja sin verksamhet förrän tidigast under sommaren nästa år. Vid den tiden är det min öfvertygelse, att det finnes jordförmedlingsbyråer i snart sagdt hvarje län. Jag har i öfrigt fått bekräftelse på riktigheten af mitt påstående i mitt förra anförande af herr Liljedahl, som förklarade, att det knappast kommer att dröja ett år, innan alla soldattorp äro borta. Det synes mig därför finnas fog för mitt påstående, att denna fråga är alldeles för sent väckt.

Herr Juhlin: Herr talman! Det är egentligen ingenting nytt jag har att tillägga till det som redan är sagdt, då frågan synes mig vara rätt allsidigt belyst från olika synpunkter, och jag

för min del anser, att det finnes litet rättvisa i hvart och ett af de olika yrkanden, som framställes.

Hvad som emellertid föranledde mig att begära ordet, var anförandet af min länskamrat här, hvori han framställde några uppgifter ifrån Södermanland, hvilka enligt mitt förmenande åtminstone till stor del äro vilseledande. De uppgifter han lämnade angående torpens storlek där i Södermanland torde man väl få anse endast gälla undantagsfall. Ty soldattorp, åtminstone i större antal, om 8—10 tunnland tror jag vara mycket svårt att söka upp. Däremot är det min erfarenhet, att soldattorpen i regel äro alldeles för små för att lämpa sig som egna hem, där en familj kan leva på jordens afkastning. Ur min egen erfarenhet har jag detta bekräftadt. Jag erbjöd soldater, som för några år sedan fingo afsked, att köpa sina torp, men de betackade sig därför af den orsaken, att torpen innehöllo knappt mer än 2 tunnland åkerjord. Och det är klart, att, om torpet är aflägsset beläget från arbetsplatsen, det icke är angelämpligt för en person att, om han har några sparade slantar, lägga ned dem i ett sådant hem. Han föredrar nog att söka sig dit, där det är lämpligare och bättre sysselsättning och förtjänst. Det är alltså min uppfattning, att denna motion icke har så synnerligen stor betydelse för att skapa några egna hem. Detta har äfven blifvit upplyst af en talare, herr Engqvist, som jag tyckte mycket sakrikt belyste det förhållandet.

Jag skulle vidare vilja säga, med afseende å min länskamrats yttrande här om soldattorpen på Jönåkers härads allmänning, att med dessa torp förhåller det sig nu i regel så, att de äro belägna i skogstrakter och där ha de förutvarande soldaterna hufvudsakligen haft sin sysselsättning på den tid, som stått till deras disposition, genom att verkställa skogsarbete o. s. v. Det är också allmänningstyrelsens mening, att dessa torp komma att i fortsättningen tjäna som sådana och att således där kommer att sättas folk, som ämnar sysselsätta sig med arbete på de vidsträckta skogsmarkerna.

Jag vill, herr talman, icke göra något yrkande, men jag har velat uttala detta såsom min uppfattning af saken, att frågan icke är af någon betydelse för skapandet af egna hem.

Herr Sandler: Herr talman, mina herrar! Jag har icke deltagit i utskottets slutliga behandling af denna fråga, men jag biträder till fullo den framställning utskottet gjort. Det hade nog varit önskvärdt, om det varit möjligt att infordra en del ytterligare upplysningar utöfver hvad utskottet kunnat göra särskildt i syfte att få kännedom om värdet och beskaffenheten af de 2,000 soldattorp, som det nu närmast gäller. Det skulle särskildt därför haft betydelse, att man därigenom kunnat bedöma den synpunkt, som framförts helt nyligen af en talare, nämligen frågan om huruvida dessa soldattorp äro lämpliga som egna hem, om de kunna bära upp en familj, om de äro tillräckligt stora för det ändamålet.

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfa soldattorp.
(Forts).

Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
äso som egna
hem förvärf-
va innehafda
soldattorp.
(Forts.)

Jag tror emellertid, att utskottet haft goda skäl för att icke inlåta sig på en sådan utredning, som skulle dragit mycket lång tid, därför att så som denna fråga nu ligger kommer allt an på skyndsamheten vid behandlingen. Skall öfver hufvud något göras, så måste det göras genast, och vid sådant förhållande får jag säga, att äfven om det varit önskvärdt att vinna ytterligare upplysningar i detta hänseende, så finnas goda skäl för att så icke gjorts i detta fall.

Beträffande frågan, huruvida det öfver hufvud taget är önskvärdt, att soldattorpen bevaras som egna hem, vill jag inskränka mig till att göra den lilla anmärkningen, att det torde väl ändock vara möjligt för vederbörande soldater själfva att i någon mån afgöra den saken. Här är icke meningen någon annan, än att, om soldaterna *vilja* förvärfva torpen såsom egna hem, så skall staten inskrida och med lämpliga medel understödja deras sträfvan den härvidlag, och jag tror, att man härigenom erhåller nödiga garantier för att det icke skall bli olämpliga egna hem genom dylika åtgärder.

För öfrigt har man från de flesta hållen i kammaren icke riktat sig mot själfva lämpligheten af soldattorpens friköpande, utan endast riktat sig mot de åtgärder, som här föreslagits af motionären. Hvad man härvid velat göra gällande, tror jag man kan sammanfatta i tre argument. Man har sagt, att hvad som här föreslås är något öfverflödigt, man har vidare sagt, att det är fråga om farliga metoder, och man har till sist sagt, att det hela tjänar ändå icke något till.

Hvad först talet om det öfverflödiga i saken beträffar, torde det redan framgå af den förda diskussionen, att man dock måste förutsätta åtskilliga andra möjligheter vid sidan af jordförmedlingsbyråerna. Utskottets och reservanternas mening sammanfaller ju till fullo beträffande användningen af dessa byråer i första hand, och skillnaden är ju endast den, att utskottet vill anvisa äfven en annan utväg, därest dessa byråer af ett eller annat skäl skulle finnas icke vara lämpliga för det ifrågavarande ändamålet. Jag kan vid det förhållandet icke riktigt förstå, huru reservanterna kunna säga, att det hvarken är erforderligt eller lämpligt att gå de vägar, som af motionären anvisats. Att det ej är erforderligt, det kan jag förstå, ty om så ej är förhållandet, begär icke utskottet annat än hvad reservanterna fäst afseende vid. Men hvarför skulle det icke vara lämpligt att för detta måls vinnande använda jämt upp så stor apparat som är nödig för målets vinnande? Jag tror, att man med hänsyn till de synnerligen invecklade äganderättsförhållande, som det här gäller, får förutsätta, att det här kan behövas en annan apparat vid sidan af jordförmedlingsbyråerna.

Sedan har det för det andra sagts, att här är fråga om att införa en synnerlig farlig metod i afseende å förfarandet därigenom, att man släpper in expropriationen, och man menar väl då, att man

därigenom principiellt går med på expropriationsförfarande i andra liknande fall. Man hänvisar härvid till det principuttalande, som gjorts af 1910 års lagutskott, där det talas om att expropriationsrätten, när den användes så som här, blir ett medel i händerna för en viss kategori jordinnehafvare för att komma i besittning af en annan kategoris egendom. Jag tror för min del, att man icke behöfver betrakta detta principuttalande som vare sig ofelbart eller bindande. Jag tror icke, att det är ofelbart, ty jag menar, att den tolkning, som är gifven i detta uttalande, dock kan vara oriktig. Det kan mycket väl förhålla sig så, att expropriationen användes icke för att den lilla torparen skall komma i besittning af den store jordägarens egendom, utan för att få den fulla rådgigheten öfver sitt eget arbetsresultat, och i det fallet innebär expropriationsrättens användande, att man ger laglig möjlighet för den lilla jordinnehafvaren att komma i besittning icke af en annans utan af sin egen egendom. Det säges, att nu icke finnes särskild anledning att just beträffande det indelta manskapet frångå de principer, på hvilka expropriationslagstiftningen hvilat. Jag tror dock, att det finnes en sådan anledning, som är alldeles afgörande. Jag förbiser härvid det förhållandet, att det här är frågan om kronans gamla knektar, hvilket också kan spela någon roll, men fäster mig vid, att här gäller det att så skyndsamt som möjligt vidtaga åtgärder. Vill man verkligen nå det målet att få soldattorpen friköpta, så att de komma att innehafvas af gamla indelta soldater, så måste man använda de medel, som för detta måls vinnande äro nödvändiga, och just på grund af skyndsamheten, som detta ärende erfordrar, tror jag man kan se en särskild anledning att i detta fall tänka på ett särskildt expropriationsförfarande. Jag tror icke Riksdagen därmed på något sätt bundit sina händer beträffande sin hållning till eventuell utvidning af expropriationsförfarandet i andra fall. Jag tror därför det icke kan ligga någon som helst risk i, att man nu släpper fram till Kungl. Maj:ts öfvervägande, huruvida expropriationsförfarandet må användas i fråga om soldattorpens friköpande.

Till sist heter det, att det tjänar ändå ingenting till det hela — och det är väl kanske det starkaste argumentet — ty det dröjer endast ett par tre år, innan soldattorpen äro försvunna. Ja, hvad det argumentet beträffar, vill jag för min del säga, att, i fall man lägger stark tonvikt på detta förhållande, att det med rifvande fart går bakåt med dessa soldattorp, så borde väl slutsatsen bli, att man från det hållet går i teten, när det gäller att begära att nu så fort som möjligt vidtaga de åtgärder, hvarigenom man kan göra något för att förhindra utvecklingens gång. Ty är det verkligen så, att man om ett par år icke har några soldattorp kvar, då är det uppenbart, att denna Riksdag är den sista, då man kan göra något åt saken. Det förefaller mig, att från det hållet, där man påpekat den starka farten i utvecklingen, borde man först och främst vara med på att undanröja det förnämsta hindret för att utvecklingen fort-

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter atskedsom egna hen förvärfva innehafda soldattorp.
(Forts.)

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfva innehafda soldattorp.
(Forts.)

går i denna riktning genom att yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag ber till sist att få erinra om en debatt, som fördes för ett par dagar sedan i kammaren om torparefrågan i hela dess vidd. Då visades från olika håll i kammaren ett synnerligen lifligt intresse för torparnes angelägenheter i det stora hela, och då jag åhörde denna debatt, tog jag för gifvet, att detta lifliga intresse skulle komma att visa sig vid behandlingen af den föreliggande motionen.

Man kan visserligen säga, att det här gäller en mycket liten sak, ty det är icke så synnerligen många egna hem det är fråga om, men jag vill då framhålla, att om man ser till, hur många egna hem hvarje år bildas i vårt land, så blir icke i jämförelse med det antalet de två tusen soldattorpen af så ringa betydelse.

För öfrigt kan ett kammarens bifall till utskottets hemställan dock ha en betydelse utöfver den, att dessa soldater få sina önskingar tillfredsställda. Jag tror nämligen, att det kan vara af viss vikt för många andra grupper inom torparklassen, som vänta på något åtgörande från Riksdagens sida i deras lifsfrågor. Jag menar, att det af torparklassen i dess helhet tolkas som ett löfte om att Riksdagen verkligen vill på allvar behjerta äfven denna folkgrupps önskemål, och jag tror, att vi därigenom skulle få ett godt medel att bekämpa den olust i landet, som finnes icke minst inom torparklassen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Sandler förenade sig herrar *Winberg, Sjöblom, Widlund, Edbom, Sävström, Svensson* i Skönsberg, *Norin, Karlsson* i Fjäl, *Tysk* och *Nilsson* i Tänga.

Herr Kronlund: Jag kan icke med tystnad förbigå herr Carl Perssons anförande. Han sade, att det var så orimligt att bifalla denna motion, och försökte uppleta alla möjliga betänkligheter mot densamma och måla den lede på väggen, som det heter. Han sökte väga rotehållarnes intresse mot de indelta soldaternas och gjorde gällande, att de förnas kan vara lika berättigadt som de senares, och att de kunna ha lika stor befogenhet att komma i besittning af torpen som de indelta soldaterna att få behålla dem. Han sade vidare, att det just icke fanns några fall, då de indelta soldaterna blifvit vägrade att köpa, och slutligen, att den omständigheten, att rotehållarna sökte skifte och togo tillbaka torpen, för dem innebar en stor fördel.

Nu vill jag säga herr Carl Persson det, att kärnpunkten i min motion, såsom han skolat finna, om han velat läsa den med välvilliga ögon, är att genom statshjälp möjliggjöra för de indelta soldaterna att på frivillighetens väg kunna träffa uppgörelse med rotehållarna. Jag har framhållit, hurusom det af många skäl är svårt

för soldaterna att träffa uppgörelse, när det gäller en rote med många delägare, då det ju kan uppstå invecklade förhållanden, och att omöjligheten att träffa frivillig uppgörelse med rotehållarna kanske i de allra flesta fall beror på formella svårigheter, och att det på den grund är af nöden, att staten vid de indelta soldaternas sida ställer en person, som kan hjälpa dem därvidlag. Detta är dock kontentan i min mission, och ändamålet med densamma är att bibehålla så många som möjligt af dessa gamla hem, som vi haft under århundraden.

Vid sidan af herr Carl Perssons yttrande om orimligheten af hvad jag föreslagit, vill jag ställa en motion, som framlades förra året från hans eget parti, om bondeklassens bevarande vid jordbruket. Jag kan väl ändå icke tro annat än att herr Carl Persson låter dessa indelta soldater och torpare ingå i bondeklassen och räknar dem dit. Ställer man denna motion i jämbredd med den fråga, som nu är före, och ser, hur partiet vill söka i handling omsätta sitt intresse för den jordbrukande befolkningens bibehållande vid landsbygden och modernäringen, kan man verkligen fråga sig, om det icke är bra stor skillnad mellan ord och handling.

Det är väl icke någon obetydlig sak, någon bagatell, då det är fråga om sköflade hem, hvilkas innehafvare suttit där kanske största delen af sitt lif och där nedlagt det mesta af sitt lifs arbete. Om de önska köpa sitt torp och det yppar sig svårigheter för dem att träffa frivillig uppgörelse, är det någon orimlighet i att föreslå, att staten skall söka hjälpa dem att på frivillighetens väg åtkomma sina hem? Såsom en föregående talare framhöll, uppoffrar staten stora summor för grundande af nya hem och riskerar millioner för åstadkommande af några hundra sådana. Och, mina herrar, lika viktigt, som det är att grunda nya hem, lika viktigt är det att bibehålla de gamla hemmen. Just från den synpunkten har jag sett denna sak, och därför ber jag att få vidhålla mitt yrkande.

Häruti instämde herr *Molin* i Dombäcksmark.

Herr Jansson i Djursåtra: Herr talman! Jag tror nog, att motionären väckt sin motion i allra bästa välmening och för att bereda de indelta soldaterna, som stå i tur att afgå ur tjänsten, så stor hjälp som möjligt, för att de skola kunna bibehålla och genom köp öfvertaga sina torp. Men äfven om man menar väl i lifvet, kan det ändå hända, att man tager något miste om de medel, genom hvilka man lämpligast skall kunna nå målet. Och jag håller för min del före, att motionären har något öfverskattat de svårigheter, som kunna yppa sig för de indelta soldaterna, när det gäller att träffa aftal med rote- och rusthållarna om köp af torpen. Jag har själf en icke ringa erfarenhet på detta område. Allt sedan det blef rotehållarna tillåtet att lämna soldaterna antingen torp eller kontant lön för deras tjänst, ha soldattorp försålts i ganska stor mängd både

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfa innehafda soldattorp.
(Forts.)

Ang. möjlighet för indelt manskap att efter afsked såsom egna hem förvärfa innehafda soldattorp.
(Forts.)

i den trakt, där jag bor, och snart sagdt i hela vårt land. Jag har i min hemort biträdt soldaterna med att upprätta kontrakt och träffa öfverenskommelse med vederbörande jordägare. Jag har äfven sökt hjälpa dem, när det varit fråga om lagfart, och äfven sett till att torpen blifvit lösgjorda från stamhemmanens inteckningar, men aldrig har jag märkt i ett enda fall någon särskild oginhet från rotehållarnas sida, när soldaterna satt i fråga att få köpa torpen och rotehållarna insett, att soldaterna kunnat med fördel reda sig på sina torp. Ej heller har jag funnit, att soldaterna på grund af visadt oförstånd skulle vara i behof af särskildt ingripande från statsmakternas sida. Därmed är icke sagdt, att det ej i något fall kunnat uppstå svårigheter på andra håll, som jag icke känner till. Men min erfarenhet går, som sagdt, i annan riktning än den motionären för sin del framhållit.

Nu skulle jag ock vilja erinra om att det enligt uppgift i motionen för tio år sedan fanns omkring 25,000 soldattorp, men att det nu icke skulle vara mera än 2,000 dylika torp kvar. Under sådana förhållanden har man ju i alla fall kommit bra sent med denna framställning. Ty utaf dessa 2,000 torp, som möjligen finnas kvar, antar jag, att det är ett betydligt antal, där ingen soldat tjänar för torpet, utan att han i stället har kontant lön, och sålunda kommer i alla fall antalet torp, som soldaterna själfva inneha, att blifva ganska obetydligt.

Om nu en soldat vid sin afgang från torpet önskar köpa det samma, men det yppar sig svårigheter härvidlag och han icke kommer öfverens med rotehållaren, kan detta i en del fall bero därpå, att soldattorpet ligger så till å rotehållarens ägor, att han för själfva lägets skull icke vill sälja, eller också kan det hända, att ovänskap är rådande mellan kontrahenterna. Om man emellertid för sådana enstaka fall skulle sätta i gång en så, jag höll på att säga, våldsam apparat som expropriationsförfarande, betviflar jag, att det vore lämpligt. Ja, jag tror, att det hvarken är lämpligt eller behöfligt, och för öfrigt, mina herrar, måste man väl ändå medge, att om man skall gå tillväga på det sättet, *när det* såsom här är fråga om att afhända den enskilde jordägaren hans rätt till jorden för *ett sådant ändamål som detta*, är det dock att införa *en ny princip* i lagstiftningen, och jag tror, att man bör betänka sig, innan man ger sig in på en sådan väg. Ty har man börjat att i dylika enstaka fall tillämpa expropriationsförfarandet, så kan det hända, att, under det man förfar på det sättet, »aptiten växer, medan man äter». Och jag finner för min del dessutom anledning att särskildt varna mina meningskamrater här i kammaren för att biträda en sådan framställning, då vi ju höra, att det i synnerhet är från ett visst håll, som detta förfaringssätt så varmt rekommenderas, icke blott när det såsom här gäller soldattorp, utan äfven i fråga om torplägenheter i allmänhet, som lyda under enskild äganderätt. Har man en gång beträdat den vägen, går det nog som det brukar gå:

det glider fort och med en hastighet, som man icke anat, och det kan komma att tillämpas på områden, som man förut aldrig tänkt på.

Herr talman, jag ber sålunda att få yrka afslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Isaksson, Andersson* i Knäppinge och *Olsson* i Berg.

Herr Liljedahl: Herr talman! Jag ber att få göra ett kort beriktigande med anledning däraf att den upplysning jag lämnat om Kungl. Maj:ts bestämmelse angående påskyndad afgång för det indelta manskapet kommit att spela en viss roll under diskussionen.

Saken förhåller sig så, att just nu utfärdas vid de olika indelta regementena de order, som afse det långa rekrytmötet, hvilket räcker ungefär fem månader. Vid en del regementen är det så ordnad på grund af den goda tillgången på volontärbefäl, att man icke behöfver till dessa rekrytmöten inkalla något indelt manskap. Detta är exempelvis fallet vid det regemente, som jag själf tillhör, första lifgrenadierregementet i Östergötland. Vid andra regementen åter, exempelvis Jönköpings regemente, är det sådan brist på volontärbefäl, att man måste inkalla de indelta korpralerna och de soldater, som äro lämpliga som instruktörer, till detta långa 5-månaders rekrytmöte. Följden blir då, att många af de korpraler och soldater, som ställas inför en sådan lång kommendering, hvilken kommer att menligt inverka på deras ekonomi — trots det extra dagaflo-ningstillägg af 2 kr. för korpraler och 2 kr. och 10 öre för soldater, som tilldelas dessa med ökad tjänstgöring betungade — nog komma att begagna sig af Kungl. Maj:ts helt nyligen lämnade medgifvande, att de skola utan vidare kunna erhålla afsked. Något tvångsafsked kommer däremot icke ifråga. Jag menar nu, att vid sådana regementen kommer en påskyndad afgång att ske. Och den måste ske inom den allra närmaste tiden, troligen före april månad. Och till dess hinner det nu föreliggande förslaget icke att bli lag. Detta vill jag ha sagdt gentemot herr Sänders yttrande. Däremot går jag fullkomligt med på, hvad herr Sandler yttrade i den delen, att *något* kan ju dock göras. Skulle blott ett enda torp räddas, så är det värdt att bifalla utskottets hemställan.

Hvad expropriationsfrågan beträffar, så kan man ju i den ha olika ståndpunkter. Man kan stå på rotehållarnas sida, och man kan stå på soldaternas sida. För min del står jag på mina soldaters sida, därför att deras sak är nu en gång min egen sak. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärf-
va innehafda
soldattorp.
(Forts.)*

*Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärf-
va innehafda
soldattorp.
(Forts.)*

Herr Henricson i Karlslund: Med anledning af den föregående diskussionen har jag ansett mig böra meddela något om förhållandena i det län jag tillhör. I likhet med ett par andra talare vågar äfven jag återopa någon erfarenhet. Jag har nämligen varit ordförande i egnahemskommittén, allt sedan egnahemslagen infördes. Likaså i premieringsnämnden för mindre jordbruk och därigenom varit i tillfälle att sätta mig in i förhållandena i olika delar af provinsen.

Hvad beträffar de ifrågavarande grenadiertorpen, ha vi inom Östergötland ett stort antal, som äro sålda till förutvarande grenadierer. Men då det är många delägare i torpen, har det icke så sällan stött på svårigheter att få köpa dem. Jag har själf varit delägare i ett sådant torp tillsammans med ett stort bolag. Då grenadieren för några år sedan afgick ur krigstjänsten, hemställde jag till bolaget, att han måtte få köpa torpet, hvilket han önskade. Jag fick då det svaret, att bolaget afhände sig ingen jord. Detta torp är beläget i en utkant af bolagets ägor, och dessa uppgå till mellan 70 och 80 tusen tunnland. Så förhåller det sig med den saken.

Man har sagt, att en hel del grenadiertorp äro för små för att bilda egna hem, och att det för den skull icke är lämpligt att inlösa dem. Men om innehafvaren suttit på sitt torp en mångfald år och fäst sig vid det så, att torfvan blifvit honom kär, hvarför då förmena honom att köpa torpet, därför att det är litet?

Jag skall också tillåta mig nämna, att inom Östergötland finnes tiotusental små lägenhetsinnehafvare, som ha sina hus på ofri grund, i regel köpta mot 49 års förpantning. De ha nedlagt på dessa torp ett drygt arbete och uppodlat dem från att ingen eller ringa areal varit odlad. Om man vid premieringarna kommer till dem, som ha många år kvar på förpantningstiden, äro de vid tämligen friskt mod, men kommer man till dem, som ha få år kvar, då är modet borta. Frågar man dem, om de icke ha barn, som kunna tråda in i stället, när de själfva bli gamla, blir svaret, att de rest till Amerika — de hade ju icke någon säkerhet för att få stanna kvar vid hemmet. Med anledning af dessa förhållanden ingick Östergötlands läns hushållningssällskap för något år sedan till regeringen med framställning därom, att dessa torpare skulle få rätt att lösa sina lägenheter och tillämpa expropriationslagen, när ej annat hjälpte, därest icke uppenbar olägenhet härigenom uppkom för jordägaren. Då en sådan framställning afåtits från Östergötlands läns hushållningssällskap till regeringen, synes det mig, som om skäl skulle kunna förefinnas att bifalla förevarande motion. Det är visserligen sent frågan kommit fram, men, såsom en talare förut sade: »bättre sent än aldrig». Det finnes åtskilliga förutvarande grenadierer, som sitta kvar på sina torp mot dagsverksskyldighet eller arrende. Jag föreställer mig, att det är tillfälle också för dem att lösa till sig sina torp.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna anledning till annat än att yrka bifall till motionen.

Herr Olofsson i Digernäs: Jag skall biträda herr Olssons i Åsen reservation, då jag anser det vara orätt, att en enskild person skall ha rätt att mot annan enskild expropriera hvad han anser sig behöfva ha. Det kan finnas omständigheter, som göra, att jordägaren ifråga på inga villkor vill ha denne knekt kvar på torpét på sina ägor. Det kan vara rent personliga motiv därvidlag, men det kan också vara andra omständigheter, som göra detta. För min del tycker jag, som sagdt, det vara oriktigt, att enskild gentemot annan enskild skall ha rätt till sådant expropriationsförfarande, och jag instämmer därför i yrkandet om bifall till herr Olssons i Åsen reservation.

*Ang. möjlig-
het för indelt
manskap att
efter afsked
såsom egna
hem förvärfa
innehafda
soldattorp.
(Forts.)*

Herr Molin i Dombäcksmark: Gentemot den sista ärade tälarens anmärkning, att här skulle vara ifrågasatt att enskild gentemot annan enskild skulle ha rätt till expropriationsförfarande, ber jag få hänvisa till utskottsutlåtandet, där det säges: »I de säkerligen ofta förekommande fall, då äganderätten antingen till hela torpet eller till enbart jorden, byggnaderna eller den verkställda odlingen kan vara tvifvelaktig, under de förhållanden vidare, att torpet helt eller delvis är beläget å krono-, härads- eller sockenallmanning, å boställsjord eller å egendom af fideikomissnatur kunna svårigheterna vid friköpandet säkerligen vara så stora, att soldaten själf utan statsmakternas bistånd omöjligen kan genomdrifva den samma. I dylika fall torde det kunna sättas i fråga, huruvida ej expropriationsförfarande bör kunna komma till användning.» Det är således icke fråga om expropriation af enskildas egendom.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf propositioner på: 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till det af herr Engqvist under öfverläggningen framställda yrkandet samt 3:o afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, hvarför herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen ånyo upptog de öfriga yrkandena, af hvilka det under 3:o öförmälda yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i anledning hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående fjärde tillfälliga utskottets utlåtande nr 1 antager yrkandet om af-

slag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det af herr Engqvist under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen enligt denna proposition utvisade 136 ja mot 59 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande af kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Hufvudvoteringen utföll med 118 ja mot 71 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 4.

*Ang. åtgärder
mot bruket af
tobak m. m.*

Efter härfpå skedd föredragning af Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot bruket af tobak m. m., begärdes ordet af motionären

Herr Lindhagen, som yttrade: Det är för sakens skull särdeles glädjande, att utskottet nu enhälligt har tillstyrkt ifrågavarande motion. Jag vill endast göra ett par erinringar.

För det första har utskottet icke, såsom motionären, förordat bortarbetandet af *bruket* utaf tobak utan endast af *missbruk* utaf tobak. Och jag kan ju godt förstå, att tiden icke ännu är kommen så långt, utan att man får officiellt inskränka sig ännu så

länge till bortarbetandet utaf missbruket, ehuru nästa steg måste blifva äfven bortarbetandet af bruket utaf tobak. Därför får jag nu nöja mig med utskottets utlåtande i den delen.

Det är också, enligt min uppfattning, särdeles glädjande, att utskottet förklarar på ett ställe, att känd sak är så god som vittnad, och att man icke skall uppskjuta en brådskande sak genom tidsödande utredningar. Jag vet icke, att jag förut i något utskottsutlåtande sett en sådan tanke uttalad. Det är kanske ett nytt tidens tecken.

Jag tillåter mig emellertid uttala den förhoppning, att på samma gång man omedelbart sätter åtgärder i verket för nu ifrågasvarande ändamål, man i alla fall söker från alla provinsialläkare och andra insamla fullständigt material i stället för det tillfälliga och frivilliga, som här och hvar framkommit. På detta sätt tror jag, att äfven från vederbörande myndigheters sida man skulle få större allvar och större energi vid fullföljandet af det påbörjade arbetet.

Med dessa erinringar ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 5.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning af herr Olaussons motion, nr 81, angående afgiftsfria resor i vissa fall för värnpliktige, föredrogs härpå; och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 6.

Vidare föredrogs Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sammanfattningar af tryck i vissa frågor. *Ang. sammanfattningar af tryck i vissa frågor.*

Därvid yttrade motionären

Herr Tengdahl: Herr talman! Jag skall icke kosta på något långt liktal på min förolyckade motion, utan jag skall endast be att få göra några små erinringar. Det tyckes, som om jag blifvit grundligt missförstådd i denna sak, och jag tycker, att utskottet i ovanligt hög grad begagnat sig af den taktiken att blåsa upp frågan

Ang. sammanfattningar af tryck i vissa frågor.
(Forts.)

till större dimensioner, än motionären själf afsett, för att så mycket lättare blifva af med densamma.

Mig förefaller det tämligen solklart, att sådana sammanfattningar, som jag har föreslagit, skulle vara af särdeles stort värde för de riksdagsmän, som vilja bedrifva systematiskt studium af vissa frågor. För tillfälliga upplysningar medger jag gärna, att man kan hafva någon ledning af det register, rörande hvilket, misstänker jag, vi snart nog torde komma att besluta, att det skall fortsättas för 10 år igen.

Såsom exempel på att dessa sammanfattningar skulle kunna vara mycket bra att hafva, ber jag att få nämna, att, då jag i dag slog upp rubriken *Riksdagsmannaval* i Johan Johanssons register, jag fann 256 hänvisningar under denna rubrik. Det är en ofantligt stor skillnad och mycket mera besvär både för mig själf och vederbörande tjänstemän i biblioteket att taga fram 256 olika band, af hvilka en del äro vidlyftiga kungl. propositioner och en annan del utlåtanden på ett par tre sidor, en half trycksida o. d., än om man hade allt hopslaget i förväg och uppsatt på en hylla under rubrik *Riksdagsmannaval*. Det förefaller mig så solklart, att hvar och en bör kunna begripa, att detta skulle vara en stor lättnad.

Nu skyller utskottet på, att det skulle blifva en »voluminös utvidgning af biblioteket». Det är klart, att denna sak, liksom allt annat, får lof att handhafvas med litet förstånd, så att, när man skall ställa i ordning dossierer, man endast däri inrangerar sådana verkligt stora frågor, om hvilka hela landet är ense, att de äro stora frågor. Då tror jag icke, att det just skulle bli så många längdmetrar bokhyllor.

Hvad jag i första rummet skulle vilja hafva hopslaget på detta sätt kanske icke skulle bli mera än två meters hyllbredd från golf till tak; och det skulle helt säkert icke bli så mycket, att det behöfde, såsom utskottet tycktes befara, spränga hela riksdagshuset. För öfrigt ber jag få anmärka, att i detta hus — hvarom alla människor äro öfverens, att det är ovanligt illa hopkommet — finnes en mängd onödiga utrymmen, såsom alltid är fallet då mindervärdiga arkitekter få handskas vårdslöst med andras pengar. Nog finnes det emellertid utrymme tillräckligt att härbergera de dossierer, som jag har föreslagit.

Vidare säger utskottet, att det kan tänkas, att det icke finnes exemplar kvar utaf en del äldre tryck, som därför måste omtryckas. Ja, äfven om man skulle behöfva omtrycka en del, är detta väl icke någon stor affär. Man slösar så mycket med trycksaker i andra afseenden, utan att en människa lägger två strån i kors för att hindra detta slöseri, att jag tycker, att detta skäl icke är af någon betydelse. Det är för öfrigt icke nödvändigt att omtrycka någonting. Man kan nöja sig med (vid brist på tryck), att hänvisningar insättas på lämpliga ställen.

Jag skall slutligen be att få nämna, att liknande samman-

fattningar, som jag åsyftat, redan finnas i danska riksdagen; och folk där tycker mycket om att använda sig af dessa vid sina studier.

Nu är det ju dock så, att, om riksdagsmännen själfva icke vilja visa något som helst intresse för att underlätta sina egna studiemöjligheter, det ju kan inom vissa gränser sägas vara riksdagsmännens ensak. Men det är för dem själfva och för landet, som valt dem, i hög grad beklagligt, att så skall vara fallet.

Herr talman, jag bryr mig icke om att hafva något yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning af väckt motion om åvägbringande af utredning och förslag i fråga om ägande- och dispositionsrätten till såväl allmän väg som förutvarande sådan väg; och gaf herr talmannen därvid på begäran ordet till

Ang. ägande- och dispositionsrätten till allmän väg.

Herr Westman, som anförde: Herr talman! Ehuru jag icke har något annat yrkande att framställa än om bifall till hvad lagutskottet föreslagit, anhåller jag dock att få närmare fästa uppmärksamheten på ett visst moment, som ingår uti den motion, hvilken här föreligger till behandling.

Såsom lagutskottet yttrar i sitt utlåtande, afser förevarande motion äfven ett ordnande af äganderättsförhållandena beträffande sådan vägmark, som varit allmän väg men upphört att användas för sitt ändamål. I fråga härom finner utskottet väl behöfligt, att en utredning göres, men ställer sig tveksamt, huruvida en sådan utredning kan leda till en enhetlig lösning af frågan på lagstiftningens väg eller på annat sätt.

Det finnes emellertid ett visst slag, om jag må använda detta uttryck, af allmänna vägar, i fråga om hvilka jag tror, att en sådan enhetlig lösning icke bör möta något hinder, och det är i fråga om allmänna vägar inom stads eller därmed jämförligt samhälles område. Om en sådan allmän väg ingår i gatemark enligt fastställd stadsplan, har, enligt stadsplanelagen, staden rättighet att taga den i besittning utan ersättning, men om den, enligt stadsplanen, ingår i byggnadskvarter, saknas hvarje bestämmelse. Det är icke alls ovanligt, att i städer med raskare utveckling allmänna landsvägar kommit inom stadsplaneområdet, och att de nya gatorna icke följt de gamla vägarna, utan att delar af dessa kommit att ingå i byggnadskvarteren. Här i Stockholm tror jag säkert, att detta har varit förhållandet i många fall, och jag vet bestämdt, att likartade förhållanden ägt rum i andra städer. Huru hjälper man sig då fram i saknad af bestämmelser? Helt enkelt så, att staden säljer gatemarken till enskild person. Lagfart sökes å köpet, och denna förklaras hvilande. Efter 5 år erhåller den nye ägaren lagfart. Visser-

*Ang. ägande-
och disposi-
tionsrätten till
allmän väg.
(Forts.)*

ligen tryggar denna lagfart icke äganderätten, men efter 20 år har åtminstone hittills på grund af lagen om 20-årig häfd trygghet vunnits. Skulle nu denna lag suspenderas, såsom ifrågasatts, och kronan, såsom från åtskilliga håll påstås, vara ägare till de allmänna vägarna, kan ägaren af en fastighetsdel, som förvärfvats på förut angifna sätt, blifva utsatt för ganska betänkliga svårigheter. Staten vill i dag vindicera till sig vattenfall och skogshemman, som en gång varit statsegendom, i morgon gäller det kanske bitar af allmänna landsvägar, å hvilka miljonhus uppförts.

Denna fråga är af ganska stor betydelse och torde mycket lätt kunna lösas. Då nu en utredning skall ske om ordnandet af äganderättsförhållande beträffande allmän väg, som nedlagts, tror jag, att särskild uppmärksamhet bör fästas å sådana vägar, belägna inom stads planlagda område.

Herr talman, jag har icke något annat yrkande att framställa, såsom jag förut sagt, än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

*Ang. åtgärder
till förekom-
mande af
skadegörelse
å ungskog.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förekommande af i motionen omförd skadegörelse å ungskog.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling hänvisad motion, nr 135, hade herr *Åkerlund* hemställt, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, hvilka åtgärder kunde finnas lämpliga till förekommande af i motionen påvisade skadegörelser å ungskog, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr *Åkerlund*, som anförde: Ehuru jag icke reserverat mig mot detta utskottets utlåtande, i hvars behandling på afdelningen jag endast som suppleant deltagit, skall jag i alla fall be att få säga några ord i frågan. Jag vill förutskicka, att min afsikt med denna motion icke alls har varit, att småfolk och sådana, som behöfva förtjäna en slant, skulle på något sätt förhindras att bryta ris och dylikt. Ty jag är fullt öfvertygad om, att personer, som äro kända för redbarhet och förstå hvad de åtagit sig, skola lika

lätt som hittills få tillstånd att taga kvistar af furu, äfven om lagstiftningen komme att blifva en smula skärpt.

Jag visade i fjol genom skriftliga uppgifter från åtskilliga järnvägsstationer, i huru ofantligt stor utsträckning denna trafik bedrivs, samt hurusom det på tusentals tunnland är nästan omöjligt att få upp skog, icke så mycket därför att man kapat julgranar, hvilket ju också är ohägn, utan framför allt, och det är det värsta, genom att man bryter sönder toppskotten på furufält, så att dessa blifva totalt förstörda. Det kan, enligt min tanke, icke vara riktigt, att, då staten offerar miljoner för att åstadkomma skogbärande marker, och det ålagts den enskilde jordägaren att tillse, att skog uppväxer på kalmarker, staten icke ser till, om det finnes någon möjlighet att förekomma sådant här okynne.

Utskottet har åberopat, att det redan finnes lagstiftning mot detta. Ja, det vet jag också. Vi hafva för det första bestämmelser om stöld. Då skall i alla fall det bortfördas värde uppgå till 15 kronor, och jag vill spörja herrarne, och utskottet särskildt: huru många lass ris tro herrarne behöfva köras fram till en häradsrätt för att den skall finna, att värdet uppgår till 15 kronor? Hvad beträffar snatteri, som det i annat fall skulle blifva, så ha vi ju alla erfarenhet af, att de böter, som ådömas, om åtal väckes, blifva så obetydliga, att ingen vill göra sig besvär med att väcka åtal för en sådan förseelse som det nu är fråga om. Det blir nästan icke något straff alls.

Jag är naturligtvis lika litet som många andra af herrarne här i stånd att säga, huru man skall råda bot för den sak, hvarom det nu är fråga, och det är just därför, som jag föreslår, att Kungl. Maj:t, hvilken har sina organ till sitt förfogande, måtte taga saken under öfvervägande. Jag är öfvertygad om, att saken är af den vikt, att den tillsatta skogsvårdskommittén delvis skall taga den under öfvervägande, helst om Riksdagen nu ville uttala sig välvilligt om densamma.

Genom sådana åtgärder, som i motionen åsyftas, hindrar man icke den enskilde att bruka sin skog, hur han behagar. Men om han får göra detta, så får han dock icke förstöra skogen. I våra dagar, då man verkligen kommit så långt, att kärleken till skogen börjat tilltaga i alla bygder i vårt land, så är det, jag säger det ånyo, bedröfligt, om denna kärlek till skogen och arbetet för åstadkommande af något så ofantligt viktigt som en god skogsvård i vårt land skulle aftaga. Om Riksdagen nu skulle afslå denna fråga, som sannerligen är af mycket större vikt än många andra frågor, så tror jag, att det skulle åstadkomma missmod hos befolkningen i vårt land.

Jag ber att få nämna, att Första kammaren märkvärdigt nog gått ifrån de formalistiska skäl, som den förut haft, och bifallit motionen. Andra kammaren biföll en dylik motion i fjol. Jag vet icke, huru den kommer att göra nu, men jag tager mig

Ang. åtgärder till förekommande af skadegörelse å ungskog.
(Forts.)

Ang. åtgärder till förekommande af skadegörelse å ungskog. (Forts.) friheten att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Härpå yttrade:

Herr Persson i Tällberg: Det är något egendomligt, att motionären, som deltagit såväl i ärendets förberedande behandling på vederbörande afdelning som också i jordbruksutskottet i plenum och då varit fullt enig med utskottet i dess afstyrkande hemställan, det oaktadt nu uppträder och yrkar bifall till sin motion.

Nu vet jag icke något annat hafva inträffat än att Första kammaren visserligen har bifallit motionen. Men för mig kan detta icke vara något skäl för att anlägga andra synpunkter på frågan än dem, hvilka gjort sig gällande inom jordbruksutskottet. Jag för min egen del likaväl som jordbruksutskottet är fullt enig med motionären därom, att ganska mycket missbruk kan utövas beträffande skog, då det gäller att använda den till julgranar o. s. v. Men jag tror dock, att motionären kan gifva mig rätt i, att man i många fall anlägger sin skogskultur just för att framalstra julgranar. Och då är det tämligen opraktiskt och orimligt, om jag såsom ägare till en dylik skogskultur skulle underkasta mig ett sådant tvång att jag nödgades hafva med mig kanske två vittnen, då jag hugger dessa julgranar på min egen mark. Vittnena måste naturligtvis också sedan följa med till staden eller till det samhälle, där jag afyttrar julgranarna, för att jag skall kunna bevisa, att jag huggit dem på min egen mark. Jag undrar om detta kan anses vara en praktisk lagstiftning, och om Andra kammarens praktiska män äro villiga att underkasta sig en dylik lagstiftning. Jag tror, att man först måste försöka att tillämpa de lagbestämmelser, som redan finnas i öfverensstämmelse med den anvisning, som jordbruksutskottet gifvit i sitt utlåtande. Sedermera om det visar sig icke vara tillfyllest, kan det vara tid att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om andra åtgärder. Men jag tror, att om man tillämpar gällande strafflagsbestämmelser i detta afseende, så skulle det snart bli slut med denna olagliga trafik. Nog vore det egendomligt, om alla hederliga samhällsmedborgare skulle vara underkastade sådant tvång, som motionären föreslår, därför att det finnes vissa personer, som bryta mot gällande lag och författning.

Jag kan, herr talman, på inga villkor känna mig öfvertygad vare sig af de skäl, som äro anförda i motionen, eller dem, som nu blifvit framförda af motionären, och därför anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Gentemot ordförandens i jordbruksutskottet yttrande, att jag deltagit i behandlingen inom utskottet af detta ärende och då varit enig med utskottet, ber jag endast att få an-

märka, att han nog icke hörde mig yttra något vid ärendets justering i afdelningen eller vid behandlingen i plenum.

Ordföranden i jordbruksutskottet yttrade, att genom åtgärder i det af mig angifna syftet skulle den enskilde skogsägaren blifva förhindrad att efter behag bruka sin skog. Jag kan sannerligen icke förstå, hur det skulle tillgå. Man har alltfmera kommit in på den vägen, att man får odla och sköta sin skog hur man vill, så att man får den bästa afkastning, blott man ser till, att marken icke blir kal. I fjol voro vi öfverens om denna sak inom utskottet, och jag tror, att talet om, att det skulle blifva inskränkning i den enskilde jordägarens rätt, icke håller streck.

För öfrigt vill jag säga herr Daniel Persson, att skulle en enskild person vara nog okynnig att, sedan han odlat kanske hundratal tunnland skog, bryta sönder den, så borde han sannerligen straffas.

Då det nu emellertid är ett faktum — jag tror, att de herrar här, som äro från större städer, kunna bestyrka, att liknande förhållanden råda på många andra håll i Sverige — att det på grund af ifrågavarande sköfving är rent af omöjligt på tusentals tunnland jord i vårt land att få marken skogbärande, fastän vederbörande skogsägare bjuda till att odla skog på den, så frågar jag: är det då icke riktigt, att statsmakterna se till, om det finnes någon möjlighet att göra något för att hjälpa skogsägarna i detta afseende?

Jag kan, herr talman, icke annat än fortfarande yrka bifall till min motion, då jag anser denna sak vara ytterst viktig. Och jag vill tillägga, att denna sköfving har förut försiggått allenast närmast intill städerna, men att det så småningom har gått därhän, att den sträcker sig många mil däromkring, ja, äfven upp i min bygd, fastän jag bor mer än fem mil från Stockholm; och jag tror, att de af herrarne, som bo i mindre eller medelstora städer, nog funnit, att samma elände råder där.

Herr Persson i Tällberg: Om herr Åkerlund glömt, att han var med i utskottet vid behandlingen af denna motion, så kan han friska upp sitt minne genom att läsa den i slutet af utskottets utlåtande gjorda anteckning om de medlemmar, som deltagit i ärendets behandling. Där står faktiskt herr Åkerlunds namn upptaget, och det har sålunda nu visat sig, att det var en mycket nyttig reform, som infördes, då man inom utskottet beslöt sig för att anteckna dem, som deltagit i ärendenas behandling.

Nu sade herr Åkerlund, att han visserligen varit med, då ärendet justerades å afdelningen. Ja, han var med då och han var med, då det behandlades i utskottet och hade då icke ett ord att yttra mot utskottets förevarande hemställan.

Herr Åkerlund yttrade vidare, att en enskild skogsägare kan ha ett hundratal tunnland skog och att den föreslagna åtgärden därför vore behöflig. Men det är ett nytt uppslag, som herr Åkerlund

Ang. åtgärder till förekommande af skadegörelse å ungskog.
(Forts.)

Ang. åtgärder
till förekom-
mande af
skadegörelse
å ungskog.
(Forts.)

framkommit med. I motionen har han sagt något annat, och om man läser hvad som förekommer på sid. 2 af utskottets utlåtande i dess recit af motionen, så finner man, att han förordar samma system, som Stockholms stad för någon tid sedan införde, nämligen att den, som saluförde julgranar på torget, skulle förete bevis om, att de voro ärligt åtkomna eller huggna på säljarens egen mark. Det är detta system herr Åkerlund vill åter hafva infördt. Stockholmarne voro emellertid mera praktiska och funno snart, att det var ett system, som i längden icke kunde upprätthållas, hvarför man slutade med denna kontroll. Men nu vill herr Åkerlund som sagdt återigen införa denna kontroll och uttalar sitt beklagande öfver att Stockholms myndigheter så snart öfvergåfvo densamma. Det var nog icke utan fog som Stockholms myndigheter gjorde detta, och tro icke herrarne, att, om en dylik lagbestämmelse infördes, det snart skulle komma många motioner, som ginge i den riktningen, att man skulle afskaffa en sådan tvångslag och ett sådant förmynderskap?

Jag kan för min del icke betrakta saken på annat sätt och vill ännu en gång hemställa till motionären, att han försöker den andra utvägen, nämligen att åtala en eller annan som hugger skog olofligen, så att icke vi hederliga män skola få stora olägenheter, därför att det finnes vissa ohederliga personer, som hugga julgranar på annans mark.

Jag kan således icke finna något skäl vara anfördt, som talar för ett antagande af motionärens framställning, och jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Med anledning af hvad den siste talaren här yttrade om mitt deltagande i utskottets arbete beträffande denna fråga, ber jag endast att få nämna, att jag icke trodde, att en utskottsledamot vore absolut skyldig att reservera sig, om han icke gillade hvad utskottet beslutade. Jag vill för öfrigt upplysa herr Daniel Persson om, att jag satt såsom suppleant på den afdelning, som behandlade denna fråga, och det var äfven i sådan egenskap, jag var närvarande, när betänkandet justerades. Så var det med den saken.

Herr Daniel Persson påstod vidare, att jag i min motion uttalat mig för införandet af ett sådant system, som stockholmarne i detta afseende en gång försökt. Jag har emellertid endast omtalat, huru som stockholmarne för något år sedan sökte att hämma den otillåtlige julgranstrafiken, och jag har i sammanhang därmed nämnt, att de gingo tillväga på ett visst sätt. Jag hade den förhoppningen, att, när stockholmarne sett, att de misslyckades på den väg, som de sålunda slagit in på, de i stället skulle söka åstadkomma något bättre, något mera effektivt, men det har icke skett. Därför att jag uttalat något sådant, har jag naturligtvis aldrig påstått, att det

af stockholmarne försökta sättet skulle vara att tillråda, utan jag anser tvärtom, att det medför olägenheter för den enskilde.

Med anledning af hvad herr Daniel Persson yttrade vill jag äfven framhålla, att det här icke är fråga om att på något sätt hämma den enskildes rätt att sköta sin egendom, utan det är blott fråga om att se till, att man förekommer det onda, som i detta fall råder. Hvad angår möjligheten att väcka åtal, hvarom herr Daniel Persson också talade, kan jag meddela, att åtal i sådana fall, hvarom här är fråga, verkligen ägt rum, men böterna bli så orimligt små, att man anser det icke vara till det ringaste gagn att åtala någon för sådan åverkan, som det här gäller.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Olofsson i Åvik: Herr talman! Det synes mig, som om de här uppträdande talarne vore af en väsentligt olika åsikt i själfva sakfrågan. Herr Daniel Persson talar endast om julgranar, och det tror jag nog för min del, att det är en synnerligen tråkig trafik för skogsägarna i Stockholms närhet och i allmänhet invid större städer. Men hvad motionären lägger särskild vikt på, är förstörelsen af de unga furuplantorna, till följd af att det börjat bli brukligt att i allt större utsträckning ha toppskott af unga furuplantor såsom prydnad i hemmen. Jag har själf sett i Stockholm på biograferna unga vackra tallar användas såsom prydnad. Kommer detta att bli modernt här i landet, är jag rädd för, att de, som ha ungskog omkring storstäderna, bli alldeles olyckliga i detta afseende. Om det är, såsom motionären framhåller, hvilket jag tror vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande, att man bryter af topparna å de unga plantorna, särskildt tallplantorna, gå dessa plantor förlorade och det är ofantligt stora värden, som på det sättet gå till spillo. Hvad julgranar beträffar, så är det ju så, att en vacker julgran icke växer upp i ett skogsbestånd, utan merendels i hagmarker, där de unga granarna ha full frihet att utveckla sina grenar, så att i den delen blir förlusten betydligt mindre. Men kommer emellertid, såsom nyss sades, ett sådant mod att gripa omkring sig, att man som prydnad använder kvistar och toppskott af unga tallplantor, då är fara å färde för skogarne i landet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Kronlund: Herr talman! Ja, herr Åkerlunds motion är ju värd allt beaktande, och jag har äfven inom utskottet funderat på, om man icke skulle kunna åvägabringa något medel till förekommande af den skadliga inverkan på skogarna, som orsakas genom okynnet att taga unga växande granar för att sälja dem som julgranar och gran- och tallkvistar o. d. för att likaledes salubjuda dem. Det finns två sätt att gå tillväga härvidlag; det ena är, att ägaren af skogen såsom hvarje annan enskild person söker skydda sin egendom så godt han kan medelst anlitande af det straffskydd,

Ang. åtgärder till förekommande af skadegörelse å ungskog. (Forts.)

*Ang. åtgärder
till förekom-
mande af
skadegörelse
d ungskog.
(Forts.)*

som lagen erbjuder. Nu säger herr Åkerlund, att detta icke går för sig, ty den enskilde markägaren har icke tid eller råd att skydda sin skog på detta sätt. Ja, då måste man söka skyddet på annat sätt. Då är fråga, huru detta skall tillgå. Då någon kommer in och bjuder ut litet grankvistar, tallkvistar, en julgran o. d., hur skall man då kunna se till, att allt detta icke är orättfärdigt bekommet? Man kan ju tänka sig, att hvar och en, som vill sälja något sådant, hvarom här är fråga, skulle ha licens af vederbörande stadsmyndighet. Sådan licens skulle sökas, och som villkor för erhållandet däraf skulle sättas, att sökanden är välfrejdad. Det vore emellertid, enligt mitt förmenande, till stor skada och nackdel för alla dessa små lägenhetsägare och dylika, som vilja sälja gran- och tallkvistar eller några julgranar, om de ålades att söka dylik licens hos vederbörande stadsmyndighet för att någon gång få föra in dylikt till torget. Ett annat sätt är, att hvar och en, som säljer dylika saker, skulle vara försedd med intyg, att han vore en välfrejdad person eller att hvad han sålde vore åtkommet på ärligt vis. Det förefaller dock litet underligt, om man skulle tänka sig, att hvar och en, som sålde dylika småsaker, skulle vara försedd med intyg, att han eller hon vore en välfrejdad person. Detta skulle också lägga ett ganska starkt band på den handel, som dessa små bedrifva; och vidare om man skulle förete intyg, att hvad man sålunda försålde, vore åtkommet på ärligt vis, hur skulle man då kunna individualisera en gran, tall- eller grankvistar och annat dylikt för att visa att det är åtkommet på ärligt vis, när det är skogsägaren själf, som säger det? Huru skall man kunna åvägabringa dessa bevis? Skall skogsägaren, när han går ut för att på detta sätt afverka skog, nödvändigtvis ha två personer med sig, som han sedan skall kunna åberopa som vittnen? Den vägen är, enligt min mening, fullkomligt omöjlig att gå fram på, och för öfrigt, mina herrar, om man skulle gå den vägen, så skulle t. ex. skärgårdens hemmansägare, som idka strömmingsfiske, med samma fog kunna komma och säga: vi vilja ha uppsikt öfver strömmingsfisket, här är det tjuffiskare i våra vattendrag, var så god och laga, att det blir uppsikt på dem! Så kanske det kommer en annan, som odlar t. ex. jordgubbar eller rofvor och säger: här går folk och plockar bort mina jordgubbar och mina rofvor och sedan säljer dem, jag vill också, att denna trafik förhindras. Det är, som sagdt, så, att dylikt icke kan förhindras på det sättet, att man vidtager åtgärder på afsättningsorten, utan det kan förhindras på det sättet, att man gör som hvarje enskild får göra eller att man själf håller uppsikt öfver sin egendom samt med lagens arm söker hjälpa sig.

Uti ett afseende skulle jag — såsom jag äfven inom utskottet förfäktat — kunna gå motionären till mötes, men i den delen har jag icke fått utskottet med mig. Det är nämligen nu stadgadt, att åtalsrätten i sådana fall som de nu ifrågavarande endast tillkommer målsägaren. Men det är ju för dessa små jordägare naturligtvis

alltid förenadt med kostnad, besvär och obehag att själfva nödgas lagföra en person. Om dessa förseelser nu blefve lagda under allmänt åtal, så att man endast behöfde anmäla dem hos vederbörande åklagare och säga: var så god och åtala, då tror jag bestämdt, att det lagstadgande, som redan finnes i 24 kapitlet strafflagen, blefve mycket effektivare och till mycket större hjälp mot dessa slags förseelser, än hvad det nu är. Allt som allt, jag har icke hört herr Åkerlund inom utskottet försöka att anvisa någon rimlig utväg till afhjälpan af de olägenheter, som han i motionen påpekat, och inom utskottet ha vi icke kunnat tänka oss möjligheten att antaga motionen, och under sådana förhållanden få väl herrarna ursäkt oss, om vi kommit till ett afstyrkande utlåtande.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Motionären hemställer, att man skulle begära hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, hvilka åtgärder kunde finnas lämpliga till förekommande af i motionen påvisad skadegörelse å ungskog. Denna fråga är af mycket stor betydelse. Jag vill påminna om, att vid förlidets års riksdag förelåg här en likadan motion, och den debatterades i timtal och därvid ådagalades med all tydlighet af hvilken ofantligt stor vikt denna fråga är för de skogar, som ligga närmast intill de stora städerna. Andra kammaren antog också förslaget i fråga, och jag kan nu icke förstå, hvilka förhållanden inträffat, som kunde göra, att vi nu skulle hysa en annan mening. Icke kan det väl vara det, att vi denna gången fått Första kammaren med på förslaget? Första kammaren har nämligen bifallit detsamma. Skall nu Andra kammaren ändra ståndpunkt och gå tillbaka och afslå motionen? Och hvarför? Jo, utskottet säger, att denna fråga löses bäst genom det skydd strafflagen skänker. Är det då lämpligt att anlita strafflagen i dessa fall, och är det tilltalande att åtala dessa stackare, som kanske af okunnighet tagit gran- eller talkkvistar, äfven om de genom detta tillvägagående åstadkommit betydlig skada men mycken ringa vinst för sig själfva? Är det icke bättre, att man söker att på annat sätt afhjälpa saken? När Första kammaren nu anser, att en utredning härom bör ske, och när Andra kammaren i fjol ansåg, att en sådan utredning borde göras, skola vi nu, därför att icke inom utskottet framkommit något fullt antagligt förslag i den vägen, stanna vid ett afslag på motionen? I andra fall är det ju så, att fastän vi för ögonblicket icke kunna se, hur en fråga skall lösas, vi dock lita på, att Kungl. Maj:t skall kunna finna någon utväg. Jag tror icke, att detta är en af de svåraste frågor, i hvilka vi begärt utredning af Kungl. Maj:t. Det är dock en fråga af vikt, och då Första kammaren nu har bifallit motionen, bör icke Andra kammaren frångå den ståndpunkt densamma i fjol intog i frågan.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Ang. åtgärder till förekommande af skadegörelse å ungskog.
(Forts.)

Ang. åtgärder
till förekom-
mande af
skadegörelse
å ungskog.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Ström* och *Lundblad*.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Eftersom herr Åkerlund icke ville gå in på riktigheten af mitt påstående beträffande de åtgärder, som Stockholms stad vidtagit i förevarande afseende, skall jag ge med mig litet i den delen. Det kan ju hända, att mitt påstående icke var riktigt, men mina uppgifter i det afseendet grunda sig helt och hållet på, hvad herr Åkerlund själf skrifvit i sin motion. Jag skall därför taga mig friheten läsa upp de få rader i motionen, som handla därom. Motionären säger: »På hvad sätt bot skall rådås mot denna sorts stöld och skogssköfling, är naturligtvis ej godt att på rak arm föreslå, men Stockholms stad införde för några år sedan, säkerligen ej af omtanke för skogsvården, utan emedan man funnit, att ett mycket stort antal där saluhållna julgranar vore oärligt åtkomna, den bestämmelsen, att säljarne skulle förete bevis från skogsägare därom, att granarna efter erhållet tillstånd afverkats å deras mark, och ehuru endast denna åtgärd sannolikt ej vore tillräcklig, var man dock här i staden inne på rätt väg, eftersom endast genom ingripande å *försäljningsorten* något effektivt skydd mot skadegörelsen torde kunna åstadkommas. Skada blott, att Stockholms myndigheter så fort tröttnade på saken.» Har jag i detta afseende lämnat någon oriktig uppgift, så är det motionären, herr Åkerlund, som får stå för densamma. Jag har endast refererat ur motionen, och jag tror, att det nog var ganska riktigt. Jag har aldrig förnekat, att åtgärder härvidlag borde vidtagas i någon riktning, och jag har anvisat den väg, som man borde i detta afseende först försöka, innan man föreslår andra lagändringar.

Nu uppträdde till min stora förvåning en jurist och sade: Är det rimligt att tillämpa strafflagens föreskrifter i dessa fall? Jag måste förvåna mig öfver herr Zetterstrands uppträdande i detta fall. Är det underligt, om ofog bedrifves i skogarna, när det finnes jurister, som ha den åskådningen, att man icke skall tillämpa den lag, som finnes, utan att här skall vara någonting annat? Man vill, att skogsägarna skola förete bevis, att de huggit på egen mark, eller ock att den, som fått löfte att hugga sådana granar eller sådant ris, skulle ha bevis därom, att det förhåller sig så. Är det i den riktningen man vill föra oss, då förstår jag icke, hur det skall vara möjligt att lagstifta hädanefter.

För min del kan jag icke finna annat, än att goda skäl tala för den uppfattning, som jag gjort gällande. Den omständigheten, att Första kammaren nu har tagit förslaget, men afslog detsamma i fjol, under det denna kammare då antog förslaget, är icke afgörande för mig i detta stycke, utan för mig är det afgörande, att vi få praktiska bestämmelser införda i lagen och att vi tillämpa de lagbestämmelser, som vi redan ha, innan vi lägga ett sådant tvång på dem, som ha skog och vilja utnyttja skogen på det sätt, hvarom nu är fråga. Jag skall visserligen icke taga det så hårdt, om Riks-

dagen vill skrifva till Kungl. Maj:t och begära en utredning, men jag må dock säga, att om ett lagförslag i anledning därpå skulle komma fram och jag då är kvar i Riksdagen, nog skall jag göra det lilla jag förmår, för att vi icke skola få ett sådant förmynderskap öfver oss, utan att vi som hittills få rätt att förfoga öfver skogarna, om vi eljest göra det i öfverensstämmelse med de lagar, som redan finnas.

Ang. åtgärder till förekommande af skadegörelse å ungskog.
(Forts.)

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag har icke hört från någon af de talare, som under denna debatt försvarat jordbruksutskottet, något annat skäl anföras emot bifall till motionen än det, att man här icke kan peka absolut på, hvilka åtgärder som man anser böra vidtagas i den af motionären angifna riktningen för att vinna det af honom åsyftade målet. Af jordbruksutskottets ordförande har, såvidt jag förstått, icke kunnat påvisas något, som skulle tyda på, att icke afsevärda olägenheter af de nuvarande förhållandena verkligen existera. Det gäller här, såsom en ärad talare på östgötabänken framhöll, en mycket viktig sak, dock icke så mycket den trafik, som bedrifves med julgranar, utan fastmera den åverkan, som göres å den växande tallskogen. Jag ber att få erinra kammaren om, att våra skogsvårdsstyrelser ha att öfvervaka, att skogsafverkningarna icke verkställas så, att skogens återväxt uppenbarligen äfventyras. När ungskogen börjar komma upp och vederbörande skogsvårdsstyrelse gör sin inspektion samt därvid finner, att någon vidare risk icke längre är för handen, kan skogsvårdsstyrelsen sedermera icke ålägga jordägaren något mera. Men så inträffar en tid därefter denna olagliga skattning af tallarna, hvarigenom deras växt hämmas; skogen utsättes för en skada, som är ohjälplig, där denna sköfving gått fram. Jordägaren är kanske icke i den situation, att han kan vidtaga någon ytterligare åtgärd för skogens återväxt, och skogsvårdsstyrelsen har, som sagdt, icke befogenhet att ålägga honom något vidare, och därmed har skadan blifvit obotlig. Äfven ur denna synpunkt synas mig starka skäl tala för ett bifall till motionen och afslag å jordbruksutskottets hemställan. Att jämföra denna sak med t. ex. strömmingsfisket, såsom herr Kronlund ville göra, tror jag är mycket oriktigt. Det tar ju långliga tider, innan skogen hinner växa sig så färdig, att den kan lämna afkastning, och ett sådant sköflande af skogen, som det här är fråga om, gör skada för mycket längre tid framåt, än hvad ett litet olagligt strömmingsfiske kan göra.

Jag ber att få yrka afslag å jordbruksutskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Jag ber endast att få yttra ett par ord i den föreliggande frågan, särskildt med anledning af hvad som här under debatten förekommit.

Herr Daniel Persson har egentligen fäst sig vid den trafik,

*Ang. åtgärder
till förekom-
mande af
skadegörelse
i ungskog.
(Forts.)*

som i detta afseende bedrifves med julgranar; jag tror dock för min del, att den skada, som härvidlag drabbar de uppväxande furorna, är betydligt svårare. I min hemtrakt är ljungen mycket hög, och man får där så barrskogen ett par gånger om, och dessutom plantera. Det blir kanske torra år eller också ha fröna varit dåliga, alltnog plantorna förkvävas och slutet blir att man får sätta plantor. När dessa sedan blifvit så stora, att de nå upp öfver ljungen, komma personer och bryta af topparna på dem. Detta är icke vidare trefligt för dem, som ifrå för skogsodling.

Här har sagts, att man i dylika fall skall tillämpa strafflagen. Då skall skadegörelsen värdesättas, men om man räknar med det materiella värdet på dessa plantor, blir detsamma så godt som ingenting. För öfrigt är det icke angenämt för en jordägare att låta åtala dessa i vanliga fall fattiga stackare, som gå och plocka talltoppar, och den erhållna skadeersättningen för honom blir, som sagdt, icke stor. Det är ju i de flesta fall fruntimmer, oftast gummor, som det här är fråga om. De gå och plocka hvad de kalla grönt, litet mossa och dylikt, som de lägga i sina korgar och säckar. Det är dessa som bryta af talltopparna, men det är nästan omöjligt för markägaren att här utöfva någon kontroll, förty vi skola besinna att tallens topp nås af en person intills ungefär 15 år. Jag vet markägare, som icke ha mod att köra bort dessa fattiga fruntimmer, som gå och plocka grönt, men som i sin okunnighet om furuplantornas verkliga värde och om den stora skada, som de åstadkomma genom att bryta af talltopparne, icke fästa sig vid hvad ägaren förbjuder i detta fall. De tro sig icke ha gjort någon skada därmed, och de få ju efter sina förhållanden ganska bra betaldt för hvad de tagit. Skogsägarna i närheten af en del städer stå alldeles rädlösa inför detta tråkiga faktum, och om någonting kan göras i den riktning, som motionären åsyftar, tror jag, att alla, som ha tanke för skogens bästa, böra stödja ett sådant förslag.

På grund häraf ber jag att för min del få yrka bifall till motionen.

Herr Byström: Herr talman! Jag skall be att få ansluta mig till den mening, som herr Åkerlund här uttalat. Jag har särskild anledning härtill, på grund af de erfarenheter jag varit i tillfälle att göra beträffande en landtegendom i Stockholms närhet. Dessa erfarenheter synas mig gå i den riktningen, att motionären har väl fog för sin framställning. Jag tror, att herr Daniel Persson har missuppfattat denna sak. Han säger, att han icke vill vara med om att beröfva skogsägaren rätt att förfoga öfver sin egen skog. Men meningen är ju här att hjälpa skogsägaren, att stärka denna hans rätt, så att han verkligen kan få behålla skogen, om han vill ha den kvar. Nu medgifver jag, att det är olika förhållanden inom olika delar af landet, och troligen är det så, att man i den del af landet, som herr Daniel Persson representerar, icke har vidare

känning af denna sak, men hvad andra delar af landet beträffar, vågar jag, som sagdt, påstå, att det yrkande, som motionären här framkommit med, väl har fog för sig. Då denna fråga här var före i fjol, yrkade jag bifall till den framställning, som då förelåg, och jag har nu ingen anledning att frågå den mening, som jag då hyste. Jag ber således att få yrka bifall till motionen.

Ang. åtgärder till förekommande af skadegörelse å ungskog.
(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Det är ju ganska ledsamt, att man skall behöfva uppträda så många gånger i en och samma fråga, men jag nödgas absolut göra det, när herr Byström säger, att jag icke fattat denna fråga. Denna lagstiftning skulle tillkomma för att skydda skogsägarna, sade han. Ja, i ett afseende skulle den nog göra det, men i ett annat afseende skulle den medföra mycket stort tvång för skogsägarna. Detta har ju här blifvit så tydligt utsagdt, att till och med herr Byström hade bort kunna förstå det. Jag sade, att om jag vill sälja från min egen skog, måste jag ha vittnen med mig vid afverkningen för att sedan vid försäljningen kunna bevisa, att jag verkligen huggit på min egen skog. Är *det* frihet, herr Byström? Jag kan icke finna, att så är. Om man emellertid nu icke vill tillämpa strafflagens bestämmelser, så må man ju för all del skriva till Kungl. Maj:t, men då bör man väl äfven angifva, hvilka åtgärder man anser böra vidtagas.

Jag kan dock icke förstå, hur herr Andersson i Grimbo skall kunna vinna sitt mål. Han talade om, att folk går och rycker upp plantor, som nyss blifvit satta. Ja, men det kan man göra af rent okynne och för sådant skulle man icke få tillämpa strafflagens bestämmelser enligt herr Anderssons påstående. Jag tror, att om herrarna sätta sig litet mera in i denna fråga, herrarna skola finna, att den nog är förknippad med större svårigheter, än hvad man här tyckes vilja göra gällande. Särskildt vill jag framhålla, att man i detta fall icke kan undvara strafflagens bestämmelser. Jag vill visst icke, att man skall ha hårda lagar, men jag vill, att man skall ha lagar af sådan beskaffenhet, att de drabba den brottslige och icke den oskyldige. Men därhän, att oskyldige straffades, skulle det komma att leda, om motionärens framställning nu skulle godkännas.

Herr Åkerlund: Därför att jag i min motion åberopat en åtgärd, som stockholmarna en gång försökt i detta afseende, har jag visst icke föreslagit, att en sådan åtgärd skulle vidtagas, utan jag vill öfverlämna åt sakkunniga att utreda, hvad som här är möjligt att göra. Jag finner det alldeles riktigt, såsom herr Daniel Persson sade, att man icke skall stifta sådana lagar, att det blir omöjligt att lefva här i landet, och jag har heller icke med min motion afsett att få till stånd någon sådan lag. Jag är för öfrigt viss om, att ifall sådana lagförslag komma fram här i Riksdagen, blir det nog flera än herr Daniel Persson, som vilja hjälpa

Ang. åtgärder till förekommande af skadegörelse å ungskog. (Forts.) till med att slå ihjäl detsamma, men det inverkar icke på min uppfattning i denna sak.

Herr Kronlund nämnde, att jordägaren hade att i främsta rummet själf se till, om sådant ofog, hvarom här är tal, förekommer å hans mark, och att sedermera beifra detsamma. När man emellertid på de stora egendomarna, där man har icke blott en, utan kanske tio, tolf skogvaktare, finner det alldeles omöjligt att åstadkomma en kontroll i detta afseende, då vill jag spørja herrarna, huru alla dessa tusentals småbönder rundt omkring städerna skola kunna göra det; de måste väl för öfrigt arbeta på sin jord, om de skola lefva och icke svälta ihjäl. Det är nu för att man skulle se till, om man icke kunde lämna dessa ett stöd i deras sträfvanden att få skog på sin mark och bibehålla detsamma, som jag tagit mig friheten att väcka denna fråga till lif.

Herr Zetterstrand: Jag har aldrig påyrkat, att man skulle upphäfva strafflagens bestämmelser, men så jurist jag än är, har jag dock icke haft någon särskild smak för, att folk skulle i tid och otid åtalas och lagföras för hvad de gjort i sådana fall, hvarom här är fråga. Är det så, att man kan hitta på några mjukare bestämmelser, som man kunde tillgripa för att stäfja detta ofog, vore ju detta till allmänt gagn, och det är på denna grund, som jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 9.

Ang. förbud för köpare af skogsegendom att under viss tid afverka skog. Efter föredragning härpå af jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud för köpare af skogsegendom att under viss tid afverka skog å fastigheten utöfver husbehof, yttrade motionären

Herr Åkerlund: Jag skall icke i denna fråga göra något yrkande, utan ber endast att med några ord få angifva skälen till, att jag framkommit med denna min motion. Förhållandet är ju, såsom samtliga herrarna känna till, att vissa personer eller konsortier köpa in egendomar uteslutande för att sköfva bort skogen, och det har varit så sedan långliga tider tillbaka. När skogen sedan blifvit sköfjad, har man sålt egendomen till det pris, som man kunnat få för den. Nu har inträdt ett annat skede, som egentligen kan betecknas såsom ett ocker på egnahemsrörelsen. Så snart man köpt en egendom för ett pris, som konvenerar, och skogen afverkats, säljes egendomen i många fall till precis samma köpeskilling, som

första gången erlades för densamma, då skogen alltså ännu fanns kvar. Den goda egnahemsrörelsen har således i detta afseende åstadkommit ett ondt, som det vore väl, om man kunde hämma. Det är icke endast i Danmark, som ett sådant system tillämpas, som jag i motionen förordat, utan det förekommer äfven inom andra europeiska länder. Jag tror icke, att det skulle skada, om vi toge denna sak i skärskådande äfven hos oss, men då jag hoppas, att skogskommittén skall taga upp frågan, skall jag, som sagdt, nu icke framställa något yrkande.

Ang. förbud för köpare af skogsegendom att under viss tid afverka skog.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående våghållningsbesvärets utgörande på landet, föredrogs härefter; och erhöles ordet därvid af

Om ändring i lagen ang. våghållningsbesvärets utgörande på landet.

Herr Hamilton, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det må tillåtas mig att till protokollet anföra, att anledningen till att jag icke finnes stå som reservant mot utskottets förslag icke är att söka däri, att jag skulle ha frångått den ståndpunkt, som Andra kammaren under åtskilliga år intagit, nämligen att höja statsbidraget till vägunderhållet, utan skälet har endast varit opportunitetsskäl. Detta förslag har hvarje gång det bifallits af Andra kammaren fallit i Första, och jag tror icke, att Första kammaren ännu är så ombildad, att den skulle vara med om dessa rättvisa förändringar i skattelagstiftningen. Jag har därför funnit det lämpligare att söka få en välvillig motivering, och jag anhåller nu att få understryka denna motivering under förhoppning, att de sakkunnige, som skola taga hand om frågan, ville allvarligt taga i öfvervägande, huruvida det icke skulle vara lämpligt att höja statsbidraget till vägunderhållet.

Herr *Kronlund* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 11.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statens öfvertagande af våghållningsdistrikten åliggande skyldighet att bygga och underhålla allmänna broar och färjor på landet m. m.; och yttrade därvid

Ang. statens öfvertagande af skyldigheten att bygga och underhålla allmänna broar och färjor på landet m. m.

Herr Johansson i Mellbyn: Herr talman, mina herrar! Jag vill erkänna, att utskottet varit välvilligt i sin motivering, då det

*Ang. statens
öfvertagande
af skyldig-
heten att
bygga och
underhålla
allmänna
broar och
färjor på
landet m. m.
(Forts.)*

uttalat, att de väghållningsdistrikt, hvilka hafva större broar eller färjor att bygga och underhålla, i allmänhet härigenom äro mera betungade än väghållningsdistrikt, inom hvilka sådana broar och färjor icke finnas eller där väghållarne äro från underhållet därpå befriade. Vidare har utskottet medgifvit, att det finnes vissa skäl, som tala för att staten helt öfvertog den väghållningsdistrikten åliggande skyldighet att bygga och underhålla allmän bro eller färja på landet. Men så upplyser utskottet, att chefen för finansdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande den 29 september 1911 tillkallat sakkunniga att inom nämnda departement verkställa utredning angående de åtgärder, som kunna finnas nödiga för åvägabringande af en jämnare fördelning af väghållningsbesväret, samt utarbeta de förslag till förändringar i gällande väglag m. m., hvartill berörda utredning kan föranleda, och att det med visshet torde kunna antagas, att de sakkunniga vid fullgörandet af sitt uppdrag jämväl komma att taga i öfvervägande den fråga, som genom förevarande motion nu bringats under Riksdagens behandling.

Då man sålunda kan hoppas, att frågan skall återkomma i utredt skick och den därigenom endast, som man säger, fallit framåt, har jag, herr talman, intet yrkande att framställa.

Häruti instämde herr *Olsson* i Berg.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 12.

*Ang. stats-
bidrag för
indelning och
förbättring af
enskilda vä-
gar på landet.*

Härefter förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 17, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bidrag af statsmedel till kostnaderna för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling öfverlämnad motion, nr 120, hade herr *Molin* i Dombäcksmark hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i hvad mån och under hvilka villkor staten borde bidraga i kostnaderna för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet enligt lagen den 5 juli 1907.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr *Molin* i Dombäcksmark yttrade: Herr talman! Föreliggande afstyrkande utlåtande från jordbruksutskottet med anledning af min motion om de enskilda vägarnas indelning och förbättring,

har lindrigast sagdt väckt min förvåning. Jag kan knappast tänka mig annat än att jordbruksutskottet alldeles missförstått mig, ehuru jag vågar påstå, att min motion icke lämnar något öfrigt att önska i fråga om tydlighet. Då utskottet till synes motiverat sitt afstyrkande utlåtande med saker och ting, som ej ha det ringaste med min motion att skaffa, må det tillåtas mig taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att belysa de förhållanden, som ligga såsom bakgrund för min motion, och tar jag då såsom exempel min egen hemtrakt. Det väghållningsdistrikt, där jag hör hemma, består af fyra socknar. Detta väghållningsdistrikt har f. n. att dragas med en massa vägfrågor, som vänta på sin lösning. Från alla håll och kanter ropas det på nya landsvägar. Enligt hittills på statens bekostnad utförda landsvägsstakningar och uppgjorda kostnadsförslag uppgår den summa, som kräves för att tillgodose de mest behjertansvärda krafven, till öfver en million kronor. Vägdistriktet har förut cirka 60,000 kronors skuld. Utdebiteringen per vägfyrek varierar mellan 45—60 öre. Redan på den grund är det under nuvarande förhållanden omöjligt att tänka på millionanläggningar.

Men äfven om odrägliga vägskatter ej skulle hägra, så möter det från statens sida öfverstigliga ekonomiska hinder att realisera vägbyggnadsföretagen. Hela Västernorrlands län, som består af 63 socknar, har icke mer statsanslag att påräkna årligen för nya väganläggningar än cirka 90,000 kronor. Dessa penningar utdelas af Konungens befallningshafvande såvidt möjligt rättvist mellan länets olika delar, och den andel, som belöper på det af mig som exempel tagna väghållningsdistriktets fyra socknar, kan under sådana förhållanden ej bli annat än ytterst ringa. Då man besinnar, att staten bidrager med $\frac{2}{3}$ af beräknade kostnaden för nya vägbyggnadsföretag, så ligger det i öppen dag, att vägarna i fråga ej kunna komma till utförande under vår eller nuvarande generations tid. Hvad jag här sagt om det väghållningsdistrikt, jag tillhör, gäller äfven om Norrland, Dalarne och Värmland. Jag vore gifvetvis herrarne ytterst tacksam, om jag här i dag kunde få någon anvisning på, huru vi däruppe i Norrland skola få våra landsvägar byggda eller rättare få våra kommunikationsleder farbara efter det nu officiella receptet: lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet och därmed sammanhängande förordningar. För min ringa del vågar jag påstå, att det är omöjligt.

Med hänsyn till dessa af mig nu antydda förhållanden, och då enda utvägen för vägfrågans lösning syntes mig vara den i hufvudsak förträffliga lagen om enskilda vägar på landet, hvarigenom möjlighet bereddes att afhjälpa den värsta bristen på farbara vägar, väckte jag vid 1910 års landsting i Västernorrlands län motion därom, att landstinget måtte tillsätta en kommitté för utredning i hvad mån och under hvilka villkor landstinget borde bidraga i kostnaderna för indelning och förbättring af de enskilda vägarna inom länet. Motionen afstyrktes af kommunikationsutskottet, som för-

Ang. statsbidrag för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet.
(Forts.)

Ang. stats-
bidrag för
indelning och
förbättring af
enskilda vä-
gar på landet.
(Forts.)

skräcktes inför det lilla ordet »förbättring» såsom ledande till ytterst »farliga» konsekvenser.

Under den diskussion, som uppstod vid motionens behandling i landstinget, uppträdde länets dåvarande höfding, numera general-krigskommissarien Bergenholtz, och förklarade sig komma att själf ta frågan om hand och åvägabringa uppgift å och utredning om de vägar, som kunde antagas ifrågakomma att indelas till underhåll i öfverensstämmelse med lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907. I enlighet med detta landshöfdingens löfte föranstaltades genom länsstyrelsen utredningen ifråga, hvilken utredning jag fick mig tillsänd i så god tid hösten 1911, att jag på grundvalen af utredningen kunde väcka ny motion till landstinget att för åren 1912—1913 anslå 2,500 kronor om året att utgå med en tredjedel af kostnaderna för enskilda vägars indelning. Denna motion bifölls af landstinget enhälligt, och motiverades beslutet — som jag i min motion anført — med den förmodan, att flere landsvägar, till hvilkas byggande bidrag af landstinget i regel beviljas (för närvarande i Västernorrlands län $\frac{1}{6}$ af beräknade kostnader), icke skulle komma till utförande, därest anslaget beviljades.

Af intresse torde vara att meddela några siffror från utredningen. De vägar, som komma med i uppgifterna, voro till antalet 153, däraf 59 voro 1 mil och därutöfver (somliga ända till 2,7 mil) 92 voro 0,5—1 mil och endast två under 0,5 mil. Sammanlagda längden på vägarna utgjorde 141,8 mil. Intressenterna för resp. vägar varierade mellan 2 och 240. Kostnaden för indelning af alla dessa vägar hade af förste landtmätaren i länet taxerats till 41.000 kr.

I min nu föreliggande motion har jag dristat mig framhålla, att hvad som gäller länet i vida högre grad gäller staten, som utom dryga kostnader för den mängd undersökningar för plan och kostnadsförslags erhållande, som oupphörligen begäras och beviljas, afven måste bidraga med $\frac{2}{3}$ af de beräknade kostnaderna för själfva landsvägsbyggnaderna och dessutom bidraga med anslag för lättandet af synnerligen betungade väghållningsdistrikts vägskattebördor.

För Norrland, där vägskatterna tynga som hårdast, oaktadt likväl kommunikationerna, såsom helhet betraktadt, stå under all kritik, och då krafven på nya landsvägar och förbättrade kommunikationer icke utan anlitande af till ruin ledande vägskatter och anslagsäskanden från stat och landsting inom närmaste tiden eller inom öfverskådlig framtid kunna realiseras, vore ett handtag från statens sida rörande först och främst indelning och sedermera jämval förbättring af de enskilda vägarna synnerligen välkommet, och skulle, enligt mitt förmenande, statsmakterna genom understöd och anslag för ifrågavarande ändamål snarare göra vinst än förlust. Därest intressenter i allmänhet för sådana landsvägsföretag, som ej kunna tillmätas betydelse såsom större trafikleder, i och för förbättring af redan befintliga byvägar erhöles de medel, som eljest utgå för blotta undersökningen af vägarna (hvarigenom ju dessa icke det ringaste

förbättras) skulle säkerligen många kraf på nya landsvägar, som kosta hundratusentals kronor, alldeles utbli.

I sitt utlåtande erinrar utskottet därom, att vid 1910 års riksdag väckts en motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af gällande lag om enskilda vägar på landet. Motionen ifråga, som väckts af en representant från Skåne och tillkommit på grund af vissa missförhållanden, som yppat sig i den landsändan, blef afslagen med hänvisning till gällande lag och författning om väghållningsskyldighetens utgörande på landet, som formaliter ej lade hinder i vägen för motionärens önskningsar. I jordbruksutskottets här föreliggande utlåtande refereras denna sak, ehuru jag trots ifrigt bemödande ej kunnat få klart för mig, hvad egentligen denna fråga om *revision* af lagen om de enskilda vägarna har med min motion att skaffa. Tydligtvis i känslan af att ej stå på fast mark i bevisföringen säger utskottet: »Ehuru den nu föreliggande motionen närmast afser statsbidrag för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet och således icke omedelbart berör frågan om eller i hvad mån staten bör bidraga till själfva byggandet och underhållet af dylika vägar, finner dock utskottet här ofvan återgifna uttalanden af 1910 års jordbruksutskott i det väsentliga äga tillämplighet äfven på den nu förevarande framställningen.»

Jag vågar påstå, att min motion endast och allenast afser statsbidrag för indelning och förbättring (istandsättande) och icke alls det ringaste berör frågan, om och i hvad mån staten bör bidraga till själfva byggandet och underhållet, hvilket ifrågasatts i motionen från Skåne 1910. Utskottsutlåtandet af 1910 kan således icke alls äga någon som helst tillämplighet på min motion.

Då utskottet sagt, att uttalandena af 1910 års jordbruksutskott i det väsentliga äga tillämplighet äfven på den nu förevarande framställningen, tillät mig då fråga, hvaruti detta väsentliga består. Jag begriper det inte. Jag har ju inte alls påkallat några lagändringar.

Vidare säger utskottet: »Visserligen anser utskottet i likhet med motionären önskvärdt, att indelning af de enskilda vägarna på landet i vidsträcktare mån, än hittills torde hafva varit fallet, må komma till stånd. Dock synes det utskottet, som om kostnaderna för dylika vägindelningar icke i allmänhet skulle behöfva ställa sig så stora, att en därför intresserad väghållare af ekonomiska hänsyn skulle låta afskräcka sig att, då verklig anledning därtill föreläge, begära indelning af en enskild väg, i hvars underhåll han deltog.»

Det »synes» utskottet, som om kostnaderna »i allmänhet» icke skulle »behöfva» ställa sig så dyra. Med så lösa antaganden kan utskottet ej med fog affärda motionen. Den i början af mitt anförande återopade utredningen från Västernorrlands län utvisar, att kostnaden för indelning går löst på omkring 300 kronor milen. Då vägar finnas, som ha en längd af ända till 3 mil, förstås lätt, hvad en indelningshistoria skulle kosta intressenterna. Man aktar sig

Ang. statsbidrag för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet.
(Forts.)

Ang. statsbidrag för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet.
(Forts.)

därför visligen att begära den högst nödvändiga delningen. En intresserad väghållare torde, om han har god råd, ej låta afskräcka sig af ekonomiska hänsyn, men med hänsyn till sina medintressenter och grannar låter han allt bli.

I slutet af sin motivering säger utskottet: »I hvarje fall anser utskottet frågan om de enskilda vägarnas indelning icke vara af beskaffenhet, att för närvarande påkalla statsmakternas ingripande. Då detta i än högre grad torde gälla frågan om förbättrandet af samma vägar, har utskottet funnit sig böra hemställa, att förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.»

Jag är tacksam för uttrycket »för närvarande». Ligger måhända uti detta uttryck en indirekt uppmaning att till ett annat år återkomma? Då enligt hvad jag förut anfört det måste vara ett stort statsintresse att lägga vägpolitiken på så billig och effektiv bas som möjligt, förefaller det mig märkvärdigt, att utskottet kommit till det resultat som föreligger.

Det brukar ju vara vanligt, att begravningsstalen öfver motionerna utmyнна uti: »Jag har intet yrkande». Men då jag i detta fall anser mig stå på billig och rättvis grund och då utskottet icke i en enda punkt lyckats öfvertyga mig om motsatsen, är jag djärf nog att yrka bifall till min motion. Jag yrkar alltså, herr talman, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i hvad mån och under hvilka villkor staten bör bidraga i kostnaderna för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet enligt lagen den 5 juli 1907.

Vidare anförde:

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Jag vill visst icke klandra motionären för att han framkommit med sitt förslag, ty han har naturligtvis gjort det i den allra bästa afsikt och i känslan af hur ojämnt vägbördan trycker i olika väghållningsdistrikt, och följaktligen har han känt behof af att i sin mån söka bringa denna olägenhet ur världen. Men ett bifall till motionärens framställning skulle dock enligt min bestämda uppfattning föra vägfrågan fullständigt på afvägar, och jag skall strax söka gifva skäl för denna min uppfattning.

Först vill jag erinra därom, att lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907 tillkom för att tillgodose ett allmänt känt behof, nämligen dels för att med laga former och bindande beslut reglera underhållskostnaden för de enskilda vägarna, och dels för att bereda möjlighet att förvärfva erforderlig mark, där dessa vägar skola framdragas. Men det förekom alldeles icke något i det syfte, som motionären velat göra gällande, nämligen att göra vägarnas indelning till allmänt underhåll obehöflig. Med motionärens egna ord skall jag söka visa riktigheten af mitt påstående, att om motionären finge sitt förslag igenom, han skulle föra vägfrågan på afvägar.

Jag skall tillåta mig citera några ord, som motionären säger i sin motion: »Stora förhoppningar blefvo fästa vid denna lag», nämligen lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907. »Det troddes på sin tid, att denna lag skulle åstadkomma icke blott att de enskilda vägarna inom kort skulle bli farbara, då man hade skäligen anledning förutse, att respektive intressenter skulle begagna sig af sin lagliga rätt att fordra vägarernas ställande i farbart skick, utan äfven att många kraf på nya landsvägar med därmed förenade kostnader för undersökning m. m. skulle utebli». Och vidare säger motionären: »Därest intressenter i allmänhet för sådana landsvägsföretag, som ej kunna tillmätas betydelse såsom större trafikleder, i och för förbättring af redan befintliga byvägar erhöles de medel, som eljest utgå för blotta undersökningen af vägarna (hvarigenom ju dessa icke det ringaste förbättras), skulle säkerligen många kraf på nya landsvägar, som kosta hundratusentals kronor, alldeles utebli.» Det är dessa motionärens önskemål eller syftemål eller hvad det nu skall heta, som jag har ansett vara en ytterst farlig vägpolitik, åtminstone hvad beträffar oss landsortsbor. Jag skulle förstått, om detta förslag framkommit från någon stadsbo, som ville hindra, att en del vägar skulle indelas till allmänt underhåll. Men stadsborna hafva alltid varit lojala och gått oss till mötes, då det gällt statens bidrag till vägarna, samt i denna kammare beslutat att fördubbla det bidrag, som enligt lagen angående vägghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 § 60 bestämes. Men nu kommer en landsortens representant och vill föra vägfrågan in på det området, att man skulle slippa ifrån allmänt underhåll till vägarna, så att i stället de enskilda skulle underhålla vägarna.

Det hjälper icke att säga, att jordbruksutskottet icke skulle förstått motionärens förslag. Jo, herr Molin, utskottet *har* förstått motionen och funnit, att med all den välvilja, som andas i motionen, skulle det dock gå på tok, om man bifölle densamma. Jag vill icke, att det skall gå i den riktningen, att staten icke skall bidraga till underhållet af allmänna vägar, men kan icke vara med om, såsom motionären önskar, att staten skall lämna bidrag till iståndsättande af enskilda vägar eller hjälpa till med underhållet af enskilda vägar genom att lämna bidrag till indelning af dessa för att slippa ifrån att vägar indelas till allmänt underhåll. Jag kan icke vara med därom, utan låt de enskilda vägarna vara enskilda vägar. En riktig uppfattning af denna fråga bör gå ut på att väglagen af 1891 blir så ändrad, att det blir större möjlighet för oss att få vägarna indelade till allmänt underhåll. Det är däri, som motionärens uppfattning så väsentligt skiljer sig från min och utskottets. Jag förstår mycket väl motionärens afsikt och, om någon, skulle jag hafva anledning att instämma med motionären i yrkandet, att vi skulle få hjälp för de enskilda vägarna. Jag bor nämligen själf vid en väg, som är omkring 2 mil lång och utmed hvilken bo om-

Ang. statsbidrag för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet.

(Forts.)

Ang. statsbidrag för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet.
(Forts.)

kring 1,000 personer. Och denna väg få vi enskilda, som bo utmed densamma, underhålla. Men jag skulle icke vilja hafva bidrag vare sig till förbättring eller indelning af denna väg, utan jag anser, att det är en rättfärdig fordran, att den blir indelad till allmänt underhåll. Om motionären får den synen på tingen, tror jag, att vi skola vara sams om den riktning, i hvilken denna fråga bör lösas.

Jag vill icke säga, att motionären icke förstår denna fråga, såsom han tillvitade utskottet, att utskottet icke skulle förstå motionärens framställning. Men det vill jag säga, att det vore godt för motionären att något närmare få öfvertänka saken, och då tror jag, att vi till nästa riksdag kunde komma öfverens om, i hvilken riktning vi skulle gå för att hjälpa de väghållningsskyldige och lämna dem det bistånd, som de så innerligen väl behöfva. Men jag måste betona, att vi icke böra slå in på den afväg, som motionären visar oss.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Jag är synnerligen tacksam för den undervisning, som jag fått af jordbruksutskottets ordförande. Men jag har icke fått svar på den fråga, jag framställde, hur utskottet tänkt sig att våra vägfrågor skulle kunna realiseras efter det recept, som vi nu ha i lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet. Erfarenheten visar ju, att det är absolut omöjligt att på grundvalen af denna lag och med de ekonomiska resurser, som landet har, kunna tillfredsställa alla behof af vägar. Jag vill icke påstå, att den utväg, som jag anvisat, är den allra bästa. Jag vill endast påstå, att realiserandet af min motion vore en interimistisk eller provisorisk åtgärd för vägfrågans lösande och för att vi i vår tid skola få vägarna någorlunda farbara. Jag har med min motion ingalunda velat afklippa hvarje möjlighet att dessa vägar, då staten sedermera möjligen får pengar och resurser, skola kunna indelas till allmänt underhåll enligt lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Det är vackert — och jag tackar utskottets ordförande därför — att han så ömmar för vägfrågan, att han vill hafva breda, vackra och granna landsvägar, som skola genomkorsa vårt land. Men då jag på vägen mot vårt säkerligen gemensamma mål anvisat en utväg, på hvilken man skulle kunna lösa frågan provisoriskt, då tycker jag, att mitt förslag icke bort möta så stort motstånd.

Utskottets ordförande säger, att vi skola låta de enskilda vägarna vara enskilda vägar. Ja, det är skillnad på enskilda och enskilda vägar. I motiveringen till min motion angifves hvilken sorts enskilda vägar, som åsyftas. Då jag nu omtalat, att vi inom det vägdistrikt, där jag hör hemma, ha vägfrågor, som gå löst på öfver en million kronor, vill jag också fästa uppmärksamheten på, att äfven i närgränsande väghållningsdistrikt väldiga vägplaner äro

å bane. I hela Norrland finnes så stort behof af vägar, att jag tror mig icke öfverdrifva, om jag säger, att skulle Norrland med ens få alla de vägar, som tariffas, skulle kostnaderna gå löst på flera hundra millioner kronor.

Jag har icke, herr talman, blifvit öfvertygad om, att jag här varit ute på några »afvägar», och jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Persson i Tällberg: Jag nödgades begära ordet igen, då den ärade motionären sade, att han icke fått något svar på frågan: hur bära sig åt för att få hjälp beträffande de där vägarne? Jag sade så tydligt jag kunde — jag kanske dock icke talade så tydligt — att vi måste inrikta vår uppmärksamhet på att ändra väglagen af den 23 oktober 1891 i syfte att få in så många vägar som möjligt till allmänt underhåll. Det torde sålunda vara vämligen tydligt i hvilken riktning jag anser, att denna fråga bör lösas.

Vidare sade motionären något annat, som jag anser vara oriktigt. Han yttrade nämligen, att utskottets ordförande vill ha breda, vackra och stora landsvägar. Ja, nog vill jag ha vackra vägar, det är sant, och jag tror mig kunna försäkra, att det är sådana i den trakt jag tillhör — jag tror för min del, att den enskilda väg, som jag nyss talade om, är en af de vackraste i vårt land —, men jag tror att motionären och jag äfven i detta fall ha ganska lika uppfattning beträffande vägarna i allmänhet. Jag vill icke, att det onödigtvis skall göras s. k. chausséer. Jag tror, att vi nedlägga för mycket penningar på att få dyra vägar. Äfven i den punkten tror jag, att vi ganska snart skulle komma öfverens, bara vi finge litet tid på oss att tänka på frågan och öfverlägga med hvarandra, så att vi icke bara säga, att vi missförstå hvarandra. Jag vill visst icke, att vi i onödan bygga dyrbara vägar, utan anser, att vi så fort som möjligt böra tänka på att få ett billigt vägsystem till stånd, där icke behofvet oundgängligen kräfver, att vi skola ha dessa chausséer; och äfven i det hänseendet tror jag, att det vore bra, om motionären och jag kunde komma något närmare in på frågan och finge litet tid att samarbeta i densamma. Då skulle vi kanske kunna komma med ett mycket lyckligt förslag till nästa riksdag.

Jag finner sålunda ingen anledning att frånträda mitt yrkande och vill bara säga det, att jag icke undervisat motionären, såsom han sade, hur det skall gå till, utan endast framhållit, hvilken uppfattning jag har, och att jag alls icke vill klandra motionären för att han framlagt sitt förslag. Jag har uttalat min uppfattning om detsamma, hvilken är, att ett bifall till förslaget skulle föra oss in på villovägar. Det har sålunda, som sagdt, här icke varit fråga om någon undervisning, jag har blott uttalat ett omdöme om motionärens förslag. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Ang. statsbidrag för indelning och förbättring af enskilda vägar på landet.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 13.

Ang. den norrländska fiskarbefolkningens bostads- och fiskerättsförhållanden.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 18, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om den norrländska fiskarbefolkningens bostads- och fiskerättsförhållanden; och lämnades på begäran ordet därvid till

Herr Hamilton, som yttrade: Herr talman! Vid pröfning af en af herr Öberg förlidet år väckt motion förelåg inom jordbruksutskottet till behandling äfven en annan motion med begäran om utredning rörande lättnad för fiskarebefolkningen inom hela landet att förvärfva egna hem. Jordbruksutskottet behandlade dessa två motioner i ett sammanhang och hemställde med anledning af dem, att utredningen måtte omfatta landet i dess helhet. Andra kammaren beslöt med anledning af jordbruksutskottets utlåtande att begära, det Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande fiskarbefolkningens i våra skärgårdar bostadsförhållanden samt hvilka åtgärder, som från statens sida kunde anses lämpliga och möjliga för beredande af tryggare bostadslägenheter för denna befolkning, och därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en dylik utredning kunde föranleda.

Nu torde det vara lika väl af behofvet påkalladt att få bostadsförhållandena för fiskarena i södra och mellersta Sverige ordnade som för Norrlands. Åtminstone i Blekinge och äfven i Skåne äro missförhållandena stora. Särskildt erinrar jag mig ett stort fiskläge, som till stor del ligger på ett fidekommissområde, där fiskarena sålunda innehafva sina tomter på mindre tryggade villkor. Det torde också vara af behofvet påkalladt att få frågan löst ju förr desto hellre, sedan Riksdagen beslutat lämna bidrag till anläggning af hamnar vid de mera betydande fisklägena landet rundt.

Vägen, på hvilken man bör gå fram, synes mig redan vara angifven. 1901 års Riksdag beslöt nämligen på Kungl. Maj:ts förslag att inköpa ett jordområde vid fiskläget Hanö i Blekinge. Området styckades till ett trettiotal tomter, hvilka såldes till inköpspris åt fiskarena. Där råder, såvidt jag vet, allmän belåtenhet.

Utskottet har emellertid icke kunnat göra samma hemställan innevarande år som förlidet år, och som Andra kammaren biföll, därför att ingen motion med så vidt gående yrkande som innevarande års förelegat. Mitt yrkande inom utskottet gick därför ut på, att man borde framhålla de af mig nu framställda önskemålen i själfva motiveringen, så att Kungl. Maj:t möjligtvis, därest utredning nu kommer till stånd, måtte med det initiativ, som tillkommer Kungl. Maj:t, äfven uppdraga åt sakkunnige att taga hand om frågan i hela dess vidd. Jag skall emellertid icke göra något yr-

kande rörande ändringen af motiveringen, men har velat anföra min åsikt till kammarens protokoll.

Med herr Hamilton förenade sig herr *Kronlund*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. den norrländska fiskarbefolkningens bostads- och fiskerättsförhållanden.
(Forts.)

§ 14.

Jordbruksutskottets nu föredragna utlåtanden

nr 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheten Petsarfverum på Gottland;

nr 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra regementsskrifvarbostället Styfvinge nr 1 och 2 med underlydande i Östergötlands län; samt

nr 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra fänriksbostället Värlebo nr 2 i Kalmar län,

blefvo af kammaren godkända.

§ 15.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af de under Gripsholms kungsladugård i Södermanlands län dagsverksskyldiga torpen Nygårdet nr 1 och Sörtorp nr 1; och yttrade därvid

Ang. försäljning af två under Gripsholms kungsladugård dagsverksskyldiga torp.

Herr Hamilton: Herr talman! Kungl. Maj:t föreslår här, att tvenne torp underlydande Gripsholms kungsladugård, belägna det ena åtta kilometer och det andra femton kilometer från hufvudgården, måtte försälas till ett pris motsvarande arrendeafgiften, kapitaliserad efter 4 $\frac{0}{100}$, sålunda ett ganska högt pris.

Jordbruksutskottet har haft frågan under behandling och har ansett, att torparne borde betala något för den skog, som växer på torpens utmarker, och som man troligen inom utskottet i hvarje fall ansett hafva något värde. Af den anledningen har utskottet hemställt om afslag å Kungl. Maj:ts förslag. Jag har för min del icke varit i tillfälle att deltaga i utskottets behandling af föreliggande ärende. Nu visar det sig emellertid, att torparna ha åborätt på sina torp. Enligt Konungens befallningshafvandes i Södermanlands län resolution den 29 juli 1899 har Karl Magnus Helgestrand antagits till åbo i Nygårdet nr 1 mot åtnjutande af de i kammarkollegii kungörelse den 29 februari 1808 stadgade förmåner och med åliggande att utgöra föreskrifna dagsverken och öfriga åbon lagligen tillhörande skyldigheter. Det synes framgå af denna Konungens befallningshafvandes resolution, att sålunda torparna ifråga

Ang försäljning af två under Grips-holms kungsladugård dagsverksskyldiga torp.
(Forts.)

— det är samma förhållande med den andre torparen — äro antagna till åboar på torpen, och då de äro antagna till åboar, ha de icke allenast rätt till husbehovsvirke på torpets skog utan äfven, därest Kungl. Maj:t lämnar tillstånd därtill, att afverka skog enligt hushållsplan till afsalu. Under sådana förhållanden bör man väl icke beräkna något pris för skogen, som i det hela taget är deras skog.

År 1901 såldes ett torp af samma slag som dessa, Väderbrunn, vill jag minnas, i Sörmland till ett värde kapitaliseradt efter 5 % af dagsverksskyldigheten, och år 1904 såldes efter samma grunder sju stycken torp i Helgesta m. m. i Stigtomta m. fl. socknar i Södermanland. Det förefaller mig därför riktigast, att Riksdagen ville följa de principer, som hittills varit gällande, och bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

De upplysningar jag nu meddelat, hafva antagligen — jag deltog icke i behandlingen i utskottet — icke varit tillgängliga i utskottet, och jag tror, att det skulle vara till gagn, om utskottet finge detta ärende under förnyad ompröfning. Första kammaren har haft denna mening också och återremitterat ärendet till utskottet, hvadan jag, herr talman, ber att få yrka, att föreliggande ärende måtte återremitteras till jordbruksutskottet.

Med herr Hamilton instämde herr *Ekerot*.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt återförvisa ärendet till utskottet för ny behandling.

§ 16.

Härefter föredrogos hvar för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra fältväbelsbostället Bälinge nr 5 Toresgård med Bälinge nr 8 Bengtsgård i Älfsborgs län.

nr 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra korpralsbostället Knifberga nr 2 i Östergötlands län; och

nr 25, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra hospitalshemmanet Vallkärra nr 7 i Malmöhus län.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

§ 17.

Ang åtgärder till höjande af den personliga hygienien.

Slutligen upptogs till afgörande Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till höjande af den personliga hygienien.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 259, hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära ett öfvervägande, hvilka åtgärder kunde från det allmännas sida vidtagas, särskildt genom undervisning i skolorna och annan folkupplysning samt eventuellt den medicinska undervisningens omläggning i vissa afseenden, i syfte att stödja ett sträfvande för att den personliga hygienien i allmänhet bland landets innevånare måtte höjas samt i följd däraf folkhälsan, såvidt på denna hygien ankomme, förbättras.

Ang. åtgärder till höjande af den personliga hygienien.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

Herr *Lindhagen*: Utskottet har vitsordat, att de grunder, på hvilka motionen stöder sig, äro riktiga, och utskottet anser också, att man bör göra någonting, men utskottet hänvisar till, att åtskilligt i den saken redan åstadkommits. Af den anledningen anser utskottet, att motionen icke bör föranleda någon vidare åtgärd.

Nu blott i största korthet några ord om detta ämne. Det är nog så, att utskottet till större delen förbisett, hvad motionen egentligen innehåller och afser. Det är visserligen sant, att 1906 års Riksdag skrifvit till Kungl. Maj:t och begärt en bättre undervisning i hälsolära, att äfven förordats, att ämnet skall ingå i undervisningen vid seminarierna, och att Kungl. Maj:t föreslagit inrättandet af en professur i hygien i Uppsala. Men detta är bara småsaker mot hvad verkligheten kräver och motionären tänkt sig. Det gäller nämligen folkhälsan i allmänhet och dess främjande icke blott genom någon primitiv undervisning i skolan utan framför allt genom vägledningen för det vuxna släktet. Motionären har hänvisat till, att man redan vidtagit mera vidtfamnande åtgärder rörande alkoholen. I dag har kammaren bifallit en motion rörande åtgärder för att förekomma missbruk af tobak och kaffe både för äldre och yngre och genom både undervisning i skolan och annan folkundervisning. Här är det fråga om att i andra afseenden göra detsamma.

Jag vill till att börja med säga, att man säkerligen öferskattar för mycket undervisning i skolan om lefnadsvishet. Den har nog sin betydelse, men för barn är det ofta så, att sådana lärdomar företrädesvis gå in genom det ena örat och ut genom det andra. De äro för unga för att tänka sig in i sådana saker och lägga förmaningarna på sinnet. Det viktigaste är väl ändå, att man undervisar de äldre, som sedan kunna i hemmen inverka på barnen genom lefvernet.

Motionen talar därför — fastän det har utskottet alldeles förbigått — äfven om »annan folkupplysning». Hvad denna skall gå ut på, därom lämnas åtskilliga anvisningar i motionen, som syftar på hela släktet utan skillnad på åldrar eller kön. Den undervis-

Ang. åtgärder
till höjande af
den personliga
hygienen.
(Forts.)

ning i hithörande ämnen, som man nu får i skolorna, är mycket obetydlig och föga gifvande. Betydelsen af kroppsöfningar, särskildt för industrifolk och sådana människor, som arbeta inomhus, är ju alldeles förbisedd i lifvet, och äfven i folkskolorna är gymnastiken en mycket försummad sak; enligt en till mig lämnad uppgift skulle 90 % af barnen aldrig få någon gymnastik. Icke heller erhålla människorna någon förnuftig vägledning i fråga om dieten och näringen i allmänhet o. s. v. Det är ju dock en ofantligt stor sak, att folket i sin helhet får en fysisk uppfostran på samma gång det får en andlig uppfostran. Hela detta område är i stort sedt försummadt. Hvilka utvägar, som kunna stå till buds, skulle genom den begärda undersökningen utrönas.

Så berör ju motionen också en annan sak, nämligen den, som jag tror, mycket viktiga angelägenheten, att i allmänhet läkarevetenskapen bör lägga större vikt vid att bota sjukdomar genom de naturliga läkemedlen än genom konstlade läkemedel. Det är oerhördt mycket hälsa, som vunnits genom enkla, naturliga medel, och som aldrig skulle kunnat vinnas genom de medel, som den officiella läkarekonsten i allmänhet använder. Detta ingår också i motionen, som för öfrigt likaledes erinrar om behovet af folkliga rekreationsanstalter.

Jag skall nu icke längre uppehålla kammaren med denna sak. Detta är en fråga, som kommer igen och med bättre framgång. Emellertid skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till motionen.

Herr Hellberg: Herr talman! Ehuru tiden är långt framskriden och herrarne kanske äro trötta, skulle jag dock gärna vilja säga ett par ord i den här saken.

I allt fall vill jag då först be, att man icke skall skära denne produktive och arbetsamme motionärs alla tankar och framställningar öfver en kam. Han har, som vi veta, många idéer, idéer som taga sig uttryck i förslag, hvilka visserligen icke alltid leda till direkta lagförslag, men hvilka man dock icke får rycka på axlarna åt eller i bästa fall affärda med en välvillig motivering. Nej, han har förvisso ganska många tankar och uppslag, som icke alls höra till utopiernas område, utan äro förtjänta af att tagas vara på.

Så anser jag vara fallet med de hans tankar om den personliga hygienen, som tagit sig uttryck i den här förevarande motionen. Han har mera än hvad mängden tror rätt i att, om man kan höja den personliga hygienen, man också verkligen i stor utsträckning kan höja folkhälsan. Han har därför rätt, då han säger, att underlåtenhet eller försummelse af den individuella hygienen orsakar människorna skada till kroppen och, hvarför icke säga det, äfven till själen.

Jag vill då erinra om att en nödvändig betingelse för att åstadkomma och bibehålla folkhälsa är ljus, luft, renlighet och, som motionären också talar om, enkel, närande föda. Men det är

just därvidlag, som så mycket försummas, som man syndar så mycket.

För att då först nämna något om födan, så har — fränsedt de rent af ödeläggande faktorerna, sprit, tobak och kaffe — okunnigheten i matlagning en stor skuld. Visserligen hafva vi nu hushållsskolor och husmodersskolor, som gjort mycket godt, och af hvilka vi hoppas ännu mera, men det är mycket som ännu återstår att göra i den vägen. Industrialismen har här ganska mycket på sitt samvete. Industriebeterskorna äro nämligen okunniga i matlagning, jag säger *okunniga*. I stora städer, och särskildt i fabriksstäder, blifva därigenom barnen undernärda. På landsbygden är det ju bättre; hur fattigt hemmet där än är, finnes det alltid mjölk att taga till. Men ett barn, som får endast kaffe och dålig, kanske otillräcklig mat, det blir undernärdt. Undernäringen i och för sig hämmar kroppens utveckling, hämmar växandet på längden, den hämmar bröstorgans utveckling, den orsakar blodbrist, och den minskar motståndskraften mot många sjukdomar, särskildt mot tuberkulosen.

I detta sammanhang kan jag nämna, att af 5,000 skolbarn, hvilkas hälsotillstånd 1908 och 1909 undersöktes här i Stockholm, voro enligt den officiella berättelsen till folkskoleöfverstyrelsen icke mindre än ungefär en sjättedel undernärda. Jag ber herrarna observera, att det här är fråga om den växande människan, icke den äldre utan den växande; och denna senare kan ju ändras. I barndomen och uppväxtåren nedläggas många frön till sjukdomar, som sedan kunna spira upp. Hämmas då den kroppsliga utvecklingen, såsom genom dålig eller olämplig föda och dåliga hygieniska förhållanden, så blir det en skada, som kanske svårligen sedermera kan repareras, men får kroppen under uppväxtåren sin fullaste möjliga utveckling, då hafva vi återigen den bästa garanti för en framtida hälsa.

En annan sak, som jag i detta sammanhang skulle vilja nämna något om, är denna: Bland de behof, som hos människan icke äro instinkter, utan måste förvärfvas, och förvärfvas tidigt, är behofvet af en vårdad kropp, af bad, ett af de viktigaste. Ur behofvet af renlighet, af hela och snygga kläder, af ordnade måltider, af vällagad enkel mat, framkommer nämligen sedan, om jag så får säga, en känsla af solidaritet, en aktsamhet om sig själf. Från den synpunkten kan betydelsen af, först och främst, bad, och för det andra af skolbad icke skattas nog högt.

Skolbaden infördes här i landet för ungefär 13 eller 15 år sedan, först i Stockholm och sedan så småningom i några andra af våra större städer. Jag ber att få erinra om att barnen då i allmänhet voro smutsiga, då de kommo till baden. Deras underkläder kunde knappast beskrivas, de spredo en verklig stank omkring sig. Detta är iakttagelser, som gjordes då. Nu, sedan dessa åren hafva gått, är det sällsynta undantagsfall, att sådant förekommer. Nu

Ang. åtgärder till höjande af den personliga hygienien.
(Forts.)

*Ang. åtgärder
till höjande af
den personliga
hygienien.
(Forts.)*

komma barnen snygga och rena till skolan. Mödrarnas ambition har också vuxit, och barnens hygien har fullkomnats. Luften har blifvit bättre i skolorna, och jag hade så när sagt att barnens hjärna också blifvit bättre, jag menar, att dessa förhållanden hafva så inverkat på barnen, att de numera känna ett behof af renlighet, ett behof som vi skola hoppas sent skall släppa dem. Detta behof skall bidraga till att höja de samhällsklasser, som barnen skola komma att tillhöra, och skolorna skulle nog kunna göra ännu mycket mera för den personliga hygienens höjande.

På landsbygden sakna folkskolorna bad ännu. Att afhjälpa denna brist är ett önskemål, som vi skola förverkliga. På landet behöfva vi badstugor. Som vi veta, funnos ju sådana förr här i landet i hvarje större by, där man så på lördagarna tog sin badstu. Det är en vana, till hvilken vi åter vilja komma; och det arbetas därför, såsom ju väl är.

Äfven annorstädes, såsom vid våra större fabriker här i Stockholm och på andra ställen, skulle det behöfvas enklare bad- och tvättinrättningar eller duschar. Kanske det redan finns sådana vid somliga fabriker; men att det icke finnes sådana i alla, det hafva vi tillfälle att se åtminstone här i Stockholm ibland. Jag vill bara erinra om det förhållandet, att man på aftonen kan komma in i en spårvagn, som är fullsatt af arbetare, som komma från dagens id. De äro smutsiga, för att icke säga svarta. De hafva på sig sina arbetskläder, som äro genompyrda af svett och, jag hade så när sagt, möda; och vi veta, hvilken luft som möter en, då man träder in i en sådan vagn. Detta rå ju icke arbetarne för, jag betonar det, utan det är samhällets fel, det är industriens fel. För dessa vore det lämpligt, att vid fabriken funnes ett rum, där de kunde kläda af sig arbetskläderna och hade tillfälle att göra en liten tvättning. Det skulle höja icke allenast den personliga hygienien utan äfven hygienien i deras hem, dit de komma på aftonen.

Till den individuella hygienien höra också bostadsförhållandena, hvilka i synnerhet på den svenska landsbygden äro behäftade med åtskilliga svåra fel. Jag vill endast erinra om, på tal om den friska luften, hurusom fönstren ju äro så beskaffade, att de icke ens gå att öppna, och där den möjligheten kanske skulle kunna finnas, äro fönstren igenspikade.

En annan olägenhet består däri, att husets samtliga invånare bo i ett enda rum, äfven om det finnes flera. Det rummet användes då icke allenast till hvardagsrum utan äfven till matlagingsrum och sofrum, stundom som bekant för åtta à tio personer, och slutligen äfven till sjukrum, i fall någon medlem af familjen skulle bli sjuk. Det är icke sällsynt att i ett sådant rum det ligger en sjuk i en soffa vid ena väggen och bredvid honom står en separator. Våra provinsialläkare skulle kunna berättat äfven om andra saker. De skulle kunna berättat, huru det esomoftast icke står till

att få ett tvättfat att tvätta sig om händerna i vid besöket och att de i stället få en bleckbunke, afsedd för gröt eller annan mat. Ibland kan det hända, att de få en vattenskopa, som dessemellan är matskål åt hunden och som för öfrigt af familjen själf användes ibland som tvättskål och dessemellan till att taga vatten med. Stundom kunna de också få tvätta sig i en stor anjovisburk, på hvilken man afslipat kanterna för att göra dem mindre hvassa.

I både Norr- och Västerbotten och, såvidt jag vet, äfven nere i landet brukar man på landsbygden i boningshusets kök ha en så eller cistern med vatten för det dagliga behovet. Det vanliga är ju då, att först och främst alla familjemedlemmarna använda detta vatten att dricka och därvid taga upp hvad de behöfva med samma skopa. Jag hade så när sagt, att det ginge väl an, men det är icke nog därmed, utan alla besökande som komma, släktingar och andra bekanta och till och med luffare eller hvem som helst som kommer in, taga sig en mun med denna samma skopa och lägga den sedan tillbaka. Det är långt ifrån personlig hygien, det är något mycket värre.

Vi anse, att det är oförenligt med den personliga hygienens att alla bo i ett rum. Men hvad skall man då säga därom, att enligt läkares berättelser till vederbörande medicinalstyrelse manliga tjänare äfven under vintern bo i stall och ladugårdar eller i oeldade rum? Provinsialläkarne kunna berätta, hurusom på flera orter förekommer samboende med kreatur. Vi veta ju alla, att på sina ställen i vårt land boningshus och ladugård äro sammanbyggda, så att ladugårdslukten tränger in i boningsrummen. Då bostaden är mycket kall, gör man på somliga ställen så, att man flyttar ut i ladugården. Kaminen där är kreaturen och det är en förträfflig kamin. Under sommartiden plägar folket på vissa orter flytta ut och bo i ladugården sedan boskapen släppts ut på bete. Hur det under sådana förhållanden skall gå med den personliga hygienens och med renligheten och sålunda i andra hand med folkhälsan, det låter, som man plägar säga, lättare tänka sig än beskrifva sig.

För att afhjälpa dessa missförhållanden kräfves det verkligen ett ihärdigt och långvarigt arbete, ty gamla innöta ovanor och åskådningar måste *arbetas* bort. Folket måste göras underkunnigt om de alla nödvändigaste betingelserna för hälsa och lifskraft, d. v. s. om betydelsen af ljus, luft, renlighet och närande föda. Den säkraste vägen att lära folk att i hemmen tillämpa dessa hälso-lärans grunder går enligt min mening genom skolorna, men såsom motionären sade bör det meddelas undervisning härom äfven åt det vuxna släktet genom folkupplysning, genom populära föreläsningar o. s. v. Och den undervisning, som meddelas i skolan, skall icke blott gifvas muntligen eller skriftligen, utan den skall också och framförallt tillämpas, den skall utöfvas och lefvande åskådliggöras.

Ang. åtgärder till höjande af den personliga hygienens.
(Forts.)

*Ang. åtgärder
till höjande af
den personliga
hygienien.*
(Forts.)

Jag har med detta korta yttrande endast velat kraftigt understryka, att enligt min mening motionären har alldeles rätt däri, att det behöfves ett fortsatt och ett energiskt arbete för att höja den personliga hygienien och för att på så sätt höja äfven folkhälsan. Jag kan därför icke annat än af lifligaste öfvertygelse instämma i det yrkande, som han här framställde, nämligen om bifall till motionen.

Herr Lundgren i Björna: Herr talman, mina herrar! När vi hade denna fråga under behandling inom utskottet, var det icke en enda af dess medlemmar, som icke hyste den allra varmaste sympati för de af herr Lindhagen framförda önskemålen, liksom vi också allmänt behjertade de svåra hygieniska missförhållanden, som nu förekomma icke blott på landsbygden, utan äfven i städerna. Vi skulle också ha tillstyrkt denna motion, därest icke herr Lindhagen hade framställt sina önskemål i så ytterst allmänna ordalag. Hade han litet klarare och bestämdare angifvit de riktlinjer, efter hvilka han önskade utredningen lagd, och den omfattning, som åt utredningen borde gifvas, så skulle vi utan tvifvel ha tillstyrkt densamma, men vi ansågo nu, att framställningen var så allmänt hållen, att det knappast fanns annan möjlighet än att för denna gång afstyrka motionen i förhoppning att herr Lindhagen skulle komma igen nästa år med en litet mera bestämdt formulerad anhållan.

Vi ha också framhållit i vår motivering, huru mycket som verkligen redan är åtgjort och huru mycket som, enligt hvad vi ha oss bekant, framdeles kommer att åtgöras för att på folkupplysningens väg höja den allmänna hygienien. Det är ju alldeles tydligt och klart, att om något verksamt skall åtgöras i denna fråga, så måste man börja med barnen, måste börja med att i folkskolan bibringa dem bättre begrepp om hvad som hör till kroppens vård. Jag har mig bekant, att de nuvarande förhållandena i detta hänseende inom våra folkskolor snart komma att aflösas af något bättre. Jag har nämligen i dag talat vid herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, och han upplyste mig om, att den kommitté, som skall taga i öfvervägande frågan om omorganisation af vårt folkskoleväsende, med säkerhet kommer att föreslå, att på skolans schema äfven undervisning i hälsolära får den plats, som denna undervisning förtjänar.

Vi ha på dessa grunder ansett, att herr Lindhagens förevarande motion icke borde till någon Andra kammarens åtgärd föranleda, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna utskottets hemställan.

Herr Liljedahl: Herr talman! Jag åter ber att få yrka bifall till motionen och afslag på utskottets hemställan. Jag sätter för min del ofantligt stort värde på denna herr Lindhagens motion och finner dess motivering synnerligen välskrifven.

Till att börja med skall jag be att få påpeka, att utskottet i sin motivering för afslag icke parerar de stötar, som motionären här har riktat mot faktiska missförhållanden i vårt land. Utskottet framhåller, att det meddelas undervisning i hälsolära vid våra offentliga skolor, att vid seminarierna likaledes en sådan undervisning är anordnad eller planerad, att det finnes professur i allmän hälsovårdslära vid Karolinska institutet och vidare att en professur i hygien och bakteriologi är upprättad vid medicinska fakulteten i Uppsala. Men motionären begär åtskilligt annat. Motionären begär, att Kungl. Maj:t skall vidtaga åtgärder härutöfver. Jag skall då be att få erinra om några sådana åtgärder, som jag tror vi kunna vidtaga och därmed komma detta stora mål närmare. Inom arbetet för spridande af kunskaper i vetenskapliga ämnen på ett för folkets stora flertal lämpadt sätt ha de hygieniska frågorna hittills alltför litet behandlats, troligen beroende därpå, att våra läkare svårigen kunna erhållas såsom populärföreläsare, därför att de äro så strängt upptagna af sin praktik. För min egen ringa del har jag bland ämnena för de föreläsningar, jag vintertiden plägar hålla på olika ställen i landet, äfven upptagit ett ämne »hälsa och lycka», och jag har funnit dels att här föreligger ett stort behof att sprida upplysning, dels ock till min stora glädje, att man kan komma till ett godt praktiskt resultat, om efter en sådan föreläsning exempelvis vid en fabrik det tages initiativ till att bygga ett badhus.

Jag har som lärare i värnpliktsskolan haft att göra med tjugu olika årsklasser af svenska folket, och jag har funnit, att just i badfrågan finnas ofantligt stora brister att afhjälpa. De värnpliktige, som komma in till regementet i Östergötland, där jag har min tjänstgöring, komma, såvidt de äro landsortsbor, från trakter, där det icke finnes några badhus. Vi officerare kommendera dem då först ned i bastun för att slippa få inkvarterade i barackerna flera levande väsen än det finnes beväring. Det kan då hända, att pojkar komma fram och till och med under gråt fråga, om vi officerare ämna, det första vi göra, taga lifvet af dem. »Hvarför det?» »Jo», har jag fått till svar, »jag har aldrig badat förut». Eller om det ligger snö på marken, som det ofta gör när beväringen rycker in i april, säger man, att det är lifsfarligt att man skall bada midt i vintern. Ja, någon barmhärtighet får ju icke finnas, utan de kommenderas in i badstun; och hvad händer? Jo, pojkar trivas där alldeles utmärkt, och sedan är badtimmen, som finnes anslagen på öfningsprogrammet och återkommer en gång i veckan, den mest efterlängtade timmen i hela öfningsprogrammet.

Efter sista regementsmötets slut, då jag hade tre årsklasser, ungefär 120 man, beväring inne, hvilka öfvats sex månader och fått bada en gång i veckan, med påföljd naturligtvis, att deras hälsotillstånd blifvit ett helt annat och deras badbehof blifvit väckt, frågade jag pojkar: »Hur många af er är det nu, som, då ni komma hem, kunna få taga ett badstuvad eller annat bad?» Blott

Ang. åtgärder till höjande af den personliga hygienen.
(Forts.)

Ang. åtgärder
till höjande af
den personliga
hygienien.
(Forts.)

en enda svarade, att han kunde komma i tillfälle därtill. Han var från Tranås, där det ju finnes en vattenkuranstalt, men alla de andra sade, att de icke kunde få något bad hemma. Då gjorde jag litet kommunalpolitik i förbifarten — den enda gång jag gjort politik på lägerplatsen, hvilket ju är förbjudet — och sade till dem: »Nu äro ni ju kommunalt röstberättigade. Passa på att ställa upp sådana kandidater, att ni få några verkliga badvänner in i styrelsen och se till, att ni få en badstu byggd i er kommun.»

Sedan vill jag också något hålla mig till luftfrågan, som likaledes blifvit berörd af herr Lindhagen. Innan vi fått vår badstu på Malmen, minns jag, hurusom när jag gjorde nattvisitation i logementen, där det låg öfver hundra pojkar i samma rum i öfver- och undersängar ända upp till taket, jag fick gå med lyktan i ena handen och näsan i den andra. Det var en förfärlig luft därinne. Detta har nu blifvit betydligt bättre, sedan vi fått vår badstu. Vid inspektion af en skola, där jag låg, frågade generalen, som hade varit där några gånger förut: »Hur kommer det sig, att ni i år fått så god luft i logementen och lektionssalarna? Jag har varit här många år förut, och så god har luften icke varit tidigare.» Han fick då den upplysningen, att i år bade truppen börjat bada ett bad i veckan och hållit på därmed hela vintern. Det var förklaringen.

Mycket kan alltså åtgöras utöfver de åtgärder, med hvilka utskottet här sökt parera motionärens stötar. Först och främst bör man inom den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten söka ägna dessa hygieniska frågor större uppmärksamhet än man gör nu, då man föreläser om egyptologi och annat dylikt. Vidare bör vid alla regementen, icke blott vid dem, där regementschefen är personligen intresserad af saken, badfrågan bli på ett tillfredsställande sätt ordnad under värnpliktskolan. Och vidare borde möjligen lagbestämmelser gifvas, som föreskrefve, att det i hvarje kommun skulle finnas ett badhus, möjligen byggdt med statsanslag — det är en sak, som jag icke vågar nu närmare uttala mig om.

Jag ber alltså, som sagdt, att få yrka bifall till herr Lindhagens motion.

Herr Lindhagen: Jag skall blott be att få säga några ord i anledning af hvad utskottets ordförande nämnde.

Jag är honom mycket tacksam för hans löfte, att, därest jag kommer igen med motionen nästa riksdag, — ifall jag då befinner mig här —, motionen skulle kunna tillstyrkas af utskottet. Men jag tycker, att då kunde den lika gärna tagas nu, så blir det mindre besvär för kammaren.

Herr Lundgren anförde nu, att det saknades riktlinjer. Jag har dock gifvit sådana genom att kursivera olika kapitel, som afse olika saker, och inom hvarje sådant kapitel har jag anført vissa exempel. Där ha vi således en hel del riktlinjer.

Emellertid skall jag be att nu få yttra några ord blott angå-

ende två exempel, som jag tagit i motionen, och detta därför att det stått så mycket skämtsamma saker om dem i en del tidningar, som ej sett något annat i motionen än dessa två detaljer. Båda exemplen röra kapitlet om dieten. Jag har sålunda flera gånger i pressen funnit en notis af innehåll, att det japanska folket har den seden att dricka stora kvantiteter vatten mellan måltiderna och att detta folk på grund af denna sed icke skulle lida så mycket af invärtes sjukdomar, som de europeiska folkslagen. Den notisen har dykt upp oupphörligt och då har det synt mig, att, om påståendet verkligen vore sant, detta vore en alldeles utomordentligt bra folksed. Jag har litet smått börjat experimentera på mig själf och ett tioårigt svårt reumatiskt lidande, som jag trott mig aldrig skola bli af med och som jag flera gånger sökt läkare för, har väsentligen försvunnit. På samma sätt med min hustru; hon har blifvt därigenom kurerad från en sjukdom, som tyckts obotlig och för hvilken hon förgäfvat varit behandlad af läkare. Detta kan ju möjligen vara en tillfällighet. Men hvarför kan icke en sådan sak undersökas, då kanske en sådan folksed kunde rädda tusentals människors hälsa med en så enkel och billig metod som att dricka vanligt vatten mellan måltiderna.

En annan sak är den framhållna nyttan af att äta bröd af sammanmalet mjöl. Det har man också i vissa tidningar funnit förfärligt lustigt, och dock innehåller sådant bröd sädeskornets förnämsta beståndsdelar till skillnad från det med rätta så kallade bleksotsbrödet. Det sägs ju, att en af anledningarna till att dalfolket i allmänhet är så kraftigt är den, att det äter blott sammanmalet bröd. Nu såg jag en dag i »Spaltparaden» i tidningen Dagen stå omnämndt och åtföljdt af en teckning — det var en mycket vacker teckning — hur jag åt sammanmalet bröd. Men en påföljande dag stod i Aftonbladet under rubriken »hemmets värld» eller något dylikt en motiverad uppmaning från Rösiö till allt folket att äta sammanmalet bröd. Där ser man hur olika man behandlas allt efter som man anses som auktoritet eller icke, och jag skall be, med hänvisning till Rösiös auktoritet, att få påpeka, att äfven i en sådan hvardaglighet finnas saker att tänka på som kanske äro något mera än enbart lustiga.

Herr Lundgren i Björna: En talare här har framhållit, att utskottet sökt parera motionärens stötar genom hvad utskottet anfört i sitt utlåtande. Man skulle däraf kanske kunna draga den slutsatsen, att vi och motionären vore någon sorts fiender och att det påginge krig på lif och död emellan oss och motionären i syfte att slå ihjäl motionen. Men det är icke utskottets mening, utan tvärtom har utskottet betygat sina sympatier för motionen, och jag tror icke, att någon i kammaren kan vara mera sympatiskt stämd för motionen än vi äro. Men vi ha tänkt, att en utredning i en så viktig sak som denna skulle kunna försiggå fortare, därest det

*Ang. åttioårder
till höjande af
den personliga
hygien.*
(Forts.)

Ang. åtgärder till höjande af den personliga hygienen.
(Forts.)

i motionen klarare vore angifvet, i hvilken riktning utredningen skulle gå och hvad den skulle omfatta. Det var just därför, som vi trodde, att det skulle bli till fördel för motionärens önskemål, om han komme igen ett annat år med en liknande motion, men då med litet klarare angifvande af den riktning, i hvilken utredningen borde gå.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition; och skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 18.

Föredrogs ett från Första kammaren öfverlämnadt protokollsutdrag, nr 141, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning af herrar Fredrik Berglunds och Roséns motion, nr 87, om beredande af rätt för pensionerad ordinarie järnvägstjänsteman till fribiljetter för visst antal resor å statens järnvägar; och beslöt Andra kammaren hänvisa ifrågavarande ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 19.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 34, till Konungen, i anledning af väckta motioner om ändring i lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 2 i förordningen den 15 maj 1908 angående restitution af erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som användts vid tillverkning af exportvaror m. m.;

nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 5 § i förordningen den 11 oktober 1907, angående beskattning af socker m. m.;

nr 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; och

nr 14, i anledning af väckt motion om upphörande af statens skogs- och jägerbetjäntes rätt till skattefrihet för tjänstehundar;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 6, angående afskrifning af osäkra fordringar vid vissa riksbankens afdelningskontor;

nr 7, angående indragande af en tjänst i registrators- och bokhållargraden vid riksbankens afdelningskontor i Linköping samt inrättande af ytterligare en tjänst i nämnda grad vid afdelningskontoret i Växjö;

nr 8, angående afsättande af medel för amortering å statskulden;

nr 9, i anledning af väckt motion om anslag till utgifvande af en uppslagsbok öfver 1912 års lagtima Riksdags verksamhet; och

nr 10, angående förslag om utarbetande af ett person- och sakregister till Riksdagens protokoll med bihang efter år 1899;

lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901; samt

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående rätt för pensionerad järnvägspersonal att erhålla fribiljetter.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Igel</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 9 mars,
» <i>Isaksson</i>	» 8 » » » 9 »
» <i>Strömberg</i>	» 3 » » » 9 »
» <i>Öberg</i>	» 8 » » » 9 »
» <i>Hansén</i>	» 4 » » » 9 » och
» <i>Nordström</i>	» 6 » » » 9 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,2 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Fredagen den 8 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Schotte* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner: med förslag till lag om ändrad lydelse af 154 och 156 §§ utsökningslagen;

med förslag till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar m. m.;

med förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen den 5 juni 1909 om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid;

angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital utlämna byggnadslån för uppförande af egnahemsbyggnader å statens egendommar vid Trollhättan;

angående disponerande af anslag till uppförande af vissa tillbyggnader vid sanatoriet vid Apelviken för skrofulösa barn; och

angående upplåtande af vissa områden från förra öfverste-bostället Kastellegården nr 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet statsutskottets utlåtande nr 8, bevillningsutskottets betänkanden nr 11—14, bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 6—10, lagutskottets utlåtande nr 23 och Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 4.

Ordet lämnades härefter till

Herr *vice talmannen*, som yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta den ändring i föredragningslistan för morgondagens plenum, att främst bland två gånger bordlagda ärenden upptages statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, samt därefter lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901, samt därefter öfriga två gånger bordlagda ärenden i den ordning de äro å dagens föredragningslista upptagna.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 5.

Herr talmannen gaf vidare på begäran ordet till

Interpellation.

Herr *Lindhagen*, som anförde: Under de senaste åren ha inom Riksdagen från flere håll gjorts framställningar, gående ut på åstadkommande af skäligen kontroll på förvärf och utnyttjandet af landets speciella naturrikedomar i enskild besittning såsom malmer, vattenfall, större skogar och större torfmossar, så att de måtte komma näringarne och folket till godo och icke väsentligen utnyttjas af spekulatjonen. Andra kammaren har för sin del fattat åtskilliga detaljbeslut i sådan riktning såvidt rör vattenfall, grufvor och större skogar, men hitintills afböjt att ingå något på torfmossarne. Första kammaren har i regel afslagit hvarje hemställan. Från regeringsmaktens sida har ett par ansatser gjorts under förra regeringen genom tillsättandet efter sin uppfattning af en kommitté i vattenfallsfrågan och beredningar för vissa delar af skogsfrågan.

En annan närliggande fråga är det hotande utländska förvärfvet af landets naturrikedomar indirekt genom inköp af aktier i jordägarbolag, hvarför ej liksom för det direkta förvärfvet finnes något hinder. Redan 1902 års Riksdag begärde förslag om lagstiftning häremot till påföljande riksdag. Men ingenting afhördes, ja ännu i 1910 års regeringsförslag till revision af hela aktiebolagslagen omnämndes icke ens saken. Mot en dylik eröfring af landet, som är en verklighet och innebär ur olika synpunkter en alltmer hotande fara, har icke funnits möjlighet att uppbringa någon som helst försvarsvilja hos regeringsmakten.

Särskildt borde det väl nu vara oundgängligt att i tid börja ägna någon uppmärksamhet äfven åt torfmossarne, på hvilka landets ekonomiska framtid anses så mycket bero. På senaste tider har försports åtskillig benägenhet från speciellt engelskt kapital att förvärfa svenska torfmossar på skilda håll. Det är icke osannolikt, att detta är en återverkan af uppkomsten af ett engelskt bolag för tillverkning af torfkol på grundvalen af det Ekenbergiska patentet samt den enorma värdestegring på detta bolags aktier, som lär på mycket kort tid ägt rum. Måhända kräves här äfven någon uppmärksamhet på lagstiftningen om nyttjanderätt till fast egendom.

På grund häraf och då någon riksdagsmotion i dessa brådskande ämnen ej vid detta riksmöte föreligger, vågar jag begära kammarens tillstånd att få till herr justitieministern framställa följande spörsmål:

1:o) kan det motses att regeringen snarast möjligt ägnar en sammanfattande uppmärksamhet åt angelägenheten att förvärf och utnyttjandet af speciella naturrikedomar, såsom malmfyndigheter,

vattenfall, större skogar och större torfmossar ställas under lämplig statskontroll i syfte att de må komma näringarne och den stora allmänheten till godo och ej väsentligen fördyras af spekulationen, och när kunna i sådan händelse lagförslag i dylikt syfte vara att förvänta?

2:o) kan det motses, att Riksdagens skrifvelse år 1902 om be-
begränsning af utländskt kapitals rätt att förvärfva och utnyttja
dylika naturrikedomar genom köp af aktier i svenska jordbesittande
bolag nu skall föranleda någon åtgärd från regeringsmaktens sida
och när kan i sådan händelse ett lagförslag till Riksdagen vara att
förvänta?

Ifrågavarande framställning bordlades.

§ 6.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till
Riksdagens skrifvelse, nr 35, till Konungen, i anledning af Kungl.
Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förord-
ningen om landsting den 21 mars 1862 samt § 17 i förordningen
om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

§ 7.

Till bordläggning anmälades:

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning af herr J. Olofssons i Digernäs motion om
skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af permanent stats-
lotteri; och

nr 2, i anledning af herrar M. Bengtssons i Göteborg och
E. Kristenssons motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående
undersökning och förslag i fråga om användandet af öfverkvalifice-
rad arbetskraft vid tullverket; samt

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i
anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående
vissa önskemål med afseende å fattigvårdslagstiftningskommitténs
uppdrag.

§ 8.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Andersson* i Knäppinge under 2 dagar fr. o. m. d. 10 mars och
» *Svensson* i Skyllberg » den 12 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,17 e. m.

In fidem

Per Cronvall.